

Varpas išeina kas
antras mėnesis. Metinė
prekė su parsiantimu:
Rusijoje (kuver-
tuose) . . . . . 5 rubl.,
Prusuose . . . . . 3 auks.,
Amerikoje ir kitur 4 auks.

VARPAS

Apgarsinimai V a r p e ,
ištisa eilutė smulkaus
rašto, kaštuoja
60 fen. arba 30 kap.

literatūros, politikos ir mokslo dvimėnesinis laikraštis.

Vardan teisybės.

Atsakymas J. Berželiui.

Mes gyvename laike visuotinio
judėjimo; be paliaubos eina augi-
mas išdarbio spēkų, griuvimas —
viešų sąlygų, kilimas idejų; be per-
mainos lieka tikta abstrakcija ju-
dėjimo — ta mors immortalis.

Marx.

Nors pas mus spauda negali pildyti savo
pareigų, kaip kitur normaliosios sąlygose,
vis-gi ji turi didelę svarbą, nės padeda išaiš-
kinti mūsų apskritus reikalus. Polemika, nors
nelaimingų sąlygų trukdyta, užima čia gan-
greit pirmą vietą, nės apšviečia klausymą iš
visų pusių. Galima pasveikinti „Varpą“, kurs
rankose sumanių žmonių jau 10 metų teip
pasisektinai pildo šitas užduotes. — Nusiste-
bėjau labai patikęs 4me numeryje „Varpo“
šių metų keistą straipsnį Berželio. Noriu čia
nurodyti, kur — pagal mane — klysta B.;
išaiškysiu tas vietas, kur jisai rašo neaiškiai
arba ant abejo . . . Bet noriu ne vien tik kri-
tikuoti arba „griauti“ pažiuras B., dar-gi iš-
guldysiu trumpai (kiek leidžia Rubėžiai pole-
miško straipsnio) — sakysiu — teoretiškas
pažiuras link jaunos Lietuvos judėjimo — ir
paskui padarysiu grynai praktiškas ištraukas.
Pabriežiū čia, juog teoretiškoje dalyje nebusiu
agitatoriu, bet pasistengsiu objektyviškai (ant
kiek apskritai tai galimas daiktas) išgulyti
pažiuras link mūsų kilimo. Tikiu, juog Re-
dakcija, patalpinusi straipsnį Berželio, ne atsa-
kys patalpinti ir mano nuomonę.

* * *

Gana žvilgterėti į mūsų jauną judėjimą,
kad užtėmyti jame kelias sroves. Pavirš-
tinis, arba arti prie ginčų stovintis tyrinėto-
jas, gali ne pamatyti, ką bendro turi atskiros
srovės, kas jas vienija, o iš antros pusės —
kuo jos skiriasi ir kokiuose klausymuose ne-
gali susitaikyti. Bet supratęs vienodą budą
atskirų srovių, tyrinėtojas galės patirti, kokią
svarbą turi atskiros ir net priešingos srovės.
Reikia suprasti jų priežastį, jų istorišką pri-
valumą, kaip pasekmę žinomų sąlygų.

Tarp mūsų inteligencijos atsirado žmonės,
giliai demokratiškos dvasios, kurie suprato,
juog pasisekimui jų idejų ne užtenka vienu
idealistišku jausmų ir svajonių; jie pripažino,

juog būtina reikalinga suprasti vidurines
tiesas visuomenės gyvenimo apskritai, o mūsų
kilimo labiausiai, ir atsiremti ant luominės
dirvos. Per tai progresyviška lietuviška min-
tis žengia į apskritai europėjišką, tautišką
vagą; augščiau minėti žmonės vis aiškiau
stato savo luomo siekius — aprubėžiuotus,
aiškius, nepermeldžiamus. Dėl to paties nėra
ko abejoti apie ateitį tautiško kilimo.

Prie tokių žmonių — be abejonės — ne-
galima dar priskaityti Berželio. Iš jo rašto
matyti, kad jis yra ragavęs t. v. ekonomiškai-
materijalistiško mokslo: tai jis parodo, kalbė-
damas apie Vak. Europos luomus. Bet tyri-
nėdamas Lietuvos gyvenimą, jisai parodo,
kad šito mokslo nesupranta, nės čia mintys
jo painiojasi: tai jis kalba kaip ekonomišką
materijalistą ir čia-pat prieštarauja sau, tai
idealistu lakioja padangėmis, parodydamas tuo
savo eklektiškas pažiuras — žodžiu, pama-
tinė dirva smunka jam iš po kojų (toliau mes
šitai paeiliui parodysime); per tai jis klai-
dingai žiuri ant nekurių apsišreiškimų mūsų
sociališko gyvenimo ir, ant galo, pasekme
šito minčių šiupinio pasirodo idealistiškas
šaukimas: vilkkite savo sėmėgą, grįžkite į
savo pastogę ir pro siaurą langelį pasižiūrė-
kite, koki pas mus klausymai, koki reikalai.

Neaiškysime mes čionai ekon. - materija-
listiškų pažiūrų apskritai: — kas interesuo-
jasi tuomi, gali šitai užėti kitur; užkabjime
jas tiktai tiek, kiek jos padės mums išpainioti
mazgus, B. užpainiotus, ir padės išvesti mums
praktiškus siekius.

Jaunos Lietuvos kilimas — tai liogiška
sekmė elios priežastį, tai istoriškai - ekono-
miškas reikalas. Su šituo sutiks ir B. Bet
kas tai šitas kilimas? — tai nepasikakinimas
dabartiniu padėjimu, įieskėjimas geresnio
buvio: tai progresyviškas judėjimas. Burelis
inteligencijos pakelė pradžioje savo ženklą
vardan apgynimo skriaudžiamųjų brolių —
lietuvių. Mažas upelis vis auga didyn; bet
atsirado ir kiti reikalai tautiški ir partyviški,
tankiai net priešingi kits-kitam; jie pašaukė
į darbą savo apginėjus . . . ir dabar jau per
visą Lietuvą eina vilnų judėjimo . . . Persta-
tytojai atskirų luomų arba partijų (kurios
mato yvairius siekius) pakelė tarp savęs gin-

čius, kurie dažnai smarkiai apsiireiskė gyvenime ir, kaip veidrodyje, atsimušę literaturoje. Šitie ant Lietuvos laukų ginčai baisiai nepatinka ramiai ir gerai širdžiai B. (nekurioose apsiireiskimuose savo *formas dėlei**), teisybė, jie negali patikti nė vienam doram žmogui) ir jis duoda jau žinomą mums vaistą: savo sėmėgą ir pastogę su siauru langeliu. Pažiūrėkime, kur klysta B.: tuomet suprasime dėlko tokius mažus vaisius atnešę jo šneka.

Primo: B. užmiršo, juog negali remti tautiško gyvenimo tyrinėjimus ant atskirų subjektyviškų apsiireiskimų ginčų, kaip: rėksmų užgautos saumelės, ypatingos neapykantos, kaprizų . . . — šitos „Kaino — kaip jis sako — ugnelės;“ šita ugnelė gimė ant lietuviškos dirvos ir, apturėdama, gal buti, po truputį peno iš svetur (kur ji teip tankiai pasirodė), jau tiek kartų liubo pas mus apsiireikšti ir literaturoje ir gyvenime. Teip: jis užmiršo, juog turi remtis ant ginčų, pamatuose kurių yra objektyviškos priežastys: nevienodos filiozofiškos pažiūros, nevienodas supratimas siekių judėjimo arba t. v. patrijotizmo, nevienodas pasirengimas atskirų grupų arba luomų prie šito judėjimo ir tt. ir tt.

Secundo: B. apskritai abejoja, kaip žiūrėti į visuomenės apsiireiskimus: vienkart jis aiškina juos rimtais pamatais (išdygusiais ant dirvos luomų antagonizmo), kitkart — fantazija ir avanturizmu tulų rašytojų (teip — mat — atsirado Lietuvoje radikalizmas, socializmas); ir apšviečia šituos apsiireiskimus B, kaip patinka jo gerai širdžiai; paimkime nors kalbą jo apie kunigiją, ant kurios B. žiuri visai idealistiškai. Ne; apsiireiskimus sociališko gyvenimo reikia aiškinti istoriškais ir ekonomiškoms sąlygomis gyvenimo.

Bet nė vieno, nė kito reikalavimo ne pildo B.; per tai ir išaina mišinys. Ginčų svarbią priežastį jisai mato „Kaino ugnelėje“ — neapykantoje vienų prieš kitus, kuria mes užsikrėtėme svetur; socialistų propaganda — tai, mat, darbas kvailių jaunikių, o antiklerikališka literatūros pakraipa dėl žmonių — tai vaisius „radikalios sėmėgos“, kurią velka tuli rašytojai (!).

Seksime žingsniais B. Jis ereliu perlekia per Vak. Europą (kažin tik ar savo sėmėgoje?); teisingai, nors trumpai, aiškina pakilčius tenai luomų ginčus, — aiškina kaip tikras ekonom.-materijalistas; bet greitai grįžta jis į savo pastogę ir jau pro savo „siaurą langelį“ pradeda kalbėti apie mūsų ginčus. Jis „stačiai nieko ne tvirtina“, nuomonės aiškios neparodo . . . o iš-po „savo sėmėgos“ pasirodo skvernai svetimo pidžako, kuri

jis teip norėjo numesti, pabaigęs kelionę Europoje; užmiršo, tur buti, žmogus.

Visi objektyviški apsiireiskimai tautos gyvenime, teip-pat ir ginčai lietuviškų partijų — yra istoriškai-ekonomišku reikalu Lietuvos gyvenime. Abejojimai B., ar pas mus luomų ginčai atsiranda tokiu-pat keliu, kaip V. Europoje¹⁾, yra čia visai ne ant vietos; nors, tiesa, jis čia-pat prieštarauja sau: kapitalistiškas budas ukininkavimo toks, kaip ir Vakaruose — kalba jis — sutvėrė Lietuvoje silpnus luomų nesutikimus. Bet silpni ir šitie ginčai Lietuvoje, Berželi, palyginant su Vakarais! Jeigu koki apsiireiskimai turi silpnus pamatus, tai dar rankose savo auklėtojų jie nešioja sėklą ankstybo myrio. Ir Berželis su visomis savo nuomonėmis ir pažiūromis paaugo ant mūsų dirvos, kaip pasekmė žinomų sąlygų; tokios nuomonės, kaip jo apie Lietuvą, tankiai pasirodydavo ir svetur (atminkime nors žodžius lenkų-patrijotų, arba dabartinių ramių republikonų Francuzijoje); mes neabejojame nēmaž, kad B. kalba nuoširdžiai, jieškodamas gero savo tėvynei, reikalų, kurios jis nesupranta. B. šitoje vietoje savo straipsnio neišreiskia nė vienos nuomonės stačiai, abejodamas vis, ar jis teisybę kalba; apie patvirtinimą minčių faktais nėra ko kalbėti: jug jis tiktai kareivis žodžio, nuoširdžiai šaukiantis vardus savo idealistiškų (arba teisingiau — eklektiškų) principų.

Lietuva, imant plačiausioje prasmėje šito žodžio, tai mažas paveikslėlis V. Europos; net ir B. per savo siaurą langelį užtėmyjo pas mus luomų nesutikimus, kurie, palyginant su kokiais anglais arba vokiečiais, yra silpni, kaip viskas pas mus; (paimkime nors skaitlių lietuviškos inteligencijos Lietuvoje). Kaip ir svetur antagonizmas smarkiausiai apsiireiskia pas mus tarp dviejų luomų — ekspluatatorių ir ekspluatuotų-beturėjų; prie pirmųjų pas mus priguli ponai, dvarponiai²⁾, turtingesni ukininkai, kurie veda kapitalistišką ūkį, didžiausia dalis žydų, daugumas kunigų³⁾ — apskritai didžturčiai; prie antrųjų — darbininkai dvarų, fabričių ir užvadų, t. v. ordinarėiukai, skaitlingi kumečiai⁴⁾; prie jų ir-gi reikia priskaityti išputėjusius ukininkus, kurie ne gali išmisti ant savo žemės ir turi eiti

¹⁾ T.-y. tavorine ūke ir išdygusiu ant tos dirvos luomų antagonizmu, kaip ir pats sakė. *Aut.*

²⁾ Rankose dvarponių-bajorų yra kuo ne pusė visos žemės Kauno gub. ³⁾ Prie šito luomo mes stačiai neprirokavome valdžios su jos činovnikais: nors ir jie yra ekspluatatoriais, bet kartu jie ekspluatuoja dvarponius ir kitus lietuvius. ⁴⁾ Kumečiai visiškai nedaug skiriasi nuo baudžiauninkų: už žemės šmotelį jie eina dvarui ir lažą ir yra prišti prie pono ant aprubežiuoto laiko (o ne ant visados, kaip baudžiauninkai). *Aut.*

*) Apie tai pakalbėsme dar toliau.

kapitalui tarnauti. Antagonizmas tarp šių dviejų luomų apsieiškia gyvenime maksimališkai, koks dabar gali būti, eksploatacivimu antrojo; čia apsieiškia solidariškumas Lietuvos galinčių, solidariškumas, kaip vieno luomo.

Eksploatatorių luomas neturi lietuviškostautiškos organizacijos dėlto, kad didžiausia jo dalis nelaiko save už lietuvius; bet kad jis supranta savo luominį padėjimą, galima patvirtinti faktais: apšviestiesni dvarponiai griebiasi prie visokių ukės draugysčių; prie t. v. „consumvereino“ priguli daugumas žemaitijos bajorų; ant vietos Lietuvoje yra kelios dvarponių draugystės; po šitas draugystes, kiek man žinoma, dabar svarbiausi klausimai yra: reguliarizacija susiesimų su samdininkais (didesniuose dvaruose jau keli metai kaip tapo įvestos darbininkų knygeles, t. v. dogovornijė listi) ir įkurimas greta su žemės uke visokių pramonystės šakų; o ką tai nurodo? — nurodo, kad dvarponiai nori dar didesnę naudą traukti iš darbininkų, didesnę negu dabar. Dvarponiai ir fabrikantai taiso parodas, dažnai labai dideles (kaip Vilniuje). Kas gyvena Lietuvoje, gali matyti, kad dvaruose įveda vis daugiau mašinų, kad mažiau laikyti šeimos ir daugiau eksploatuoti likusius samdininkus. Lietuvos maluninkai susivienijo į draugystę ir šmet net įsteigė bendrą susivažiavimą Vilniuje. O kiek tokių apsieiškimų mes nežinome. Tiesa, suliginant su Vak. Europa, visi tie apsieiškimai yra silpni, nės dar jauni, nesuauge; o kas dieną jie auga didyn. Bet ir Vakaruose nėra tokio luomų apsieiškimo, kaip — gal būti — manė B.; ir ten tokie dvarponiai, padėkime, nerėkia vienu balsu: mes vienas luomas, spauskime kitus luomas, tai mūsų interesas! Ne, — jeigu rėkia, tai tik prakilnesnis, išrinktas burelis ir tai labai politiškai: norėdamas įkūnyti savo luomo siekius, jis šaukia vardan tėvynės, vardan gerovės visų žmonių. —

Pridursime čia, kad ir tarp Lietuvos didžturčių apsieiškia tendencija prie lietuviystės. Daugelis bajorų nežiuri jau į lietuvišką judėjimą, kaip į darbą kokių ten litvomanų; ne kurie net patys prisideda prie literatūros, ir kartu su kunigais prilauko klerikaliską „Tėvynės Sargą“.

Kaslink eksploatuotų luomo, tai jis visad vėliau supranta savo padėjimą; bet jau ir šitas luomas pradeda po truputį krutėti už savo reikalus; jis turi savo inteligentiškus apginėjus, turi savo (lietuvišką) literaturą. Bet viskas tai yra labai silpna . . .

Yra dar skaitlingas luomas Lietuvoje — vidutiniai ukininkai. Jie aiškiai nepriguli nė

prie vieno iš augščiau minėtų luomų, bet ir juos gyvenimo sąlygos jau budina iš miego: platinasi apšvietimas, progresyviškos idejos, radikališka politika . . . o greta ir konservatyviškos idejos klerikalų. Ir tarp šių ukininkų beširdis gyvenimas daro savo ardančią ir tveriančią įtekme. Nors statistiškai mes parodyti negalime, bet reikia būti aklam, kad ne matyti, koks visuomeniškai-ekonomišką judėjimas yra tarp mūsų ukininkų. Dalis jų įgyja turtus (žemę ir pinigus), pradeda vesti visokius gešeftus; o iš antros pusės pulkai žmonių nustoja žemės ir, turėdami tik rankas ir pilvą, jieško peno kunui ir kartu (be sąprotavimo) dvasiško. Iš kur tie šimtai ir dešimtys tukstantių darbininkų lietuvių, išėjusių į Ameriką, Angliją, Rygą, Kuršę*) . . . iš kur tie pulkai darbininkų ant vietos Lietuvoje, kurie už menkiausią uždarbį parduoda savo darbą dvarponiui, fabrikantui, savo praturtusiame broliui - ukininkui!? — Tautišką judėjimą pirmiausiai ir stipriausiai apsieiškė šitame luome, nės buvo atsakančios sąlygos: jis buvo (ir yra) stipriausias ekonomiškai ir politiškai už kitus Lietuvos luomas, jis daugiau už kitus užsilaukė lietuviškų; iš jo išėjo pirmi lietuviai inteligentai. Be abejonės dabartinė apšvietimo propaganda tarp mūsų ukininkų turi didžiausią svarbą: jis tapo išaukta paties gyvenimo, ji taiso dirvą tolimesniam, augštesniam gyvenimo laipsniui.

Apie atskiras partijas nekalbėsime čia; paženklišime tikrai, juog jos gyvenimo tapo išauktos ir atnešia savo naudą: viena didesnę, kita mažesnę; viena yra jauna, turi ateitį, kita jau miršta . . .

Toliau. Principiališkai negalima sutikti su pažiūromis B. ant kunigų ir antiklerikaliskų apsieiškimų mūsų judėjimo; B. šito nesupranta; o — rasiť — nori prisimesti geru diplomatu, bet šitai jam ne visai pasisekė.

Pats prilyginimas kunigijos ir žmonių prie piemenų ir avių yra labai nelaimingas B. privestas: jog piemuo dėlto gano avis, kad jam už tai algą užmoka, arba dėlto —, kad gauna iš avių vilną, mėsą, kailį, o kitą avele gali net parduoti. (Toliaus tęsis.)

*) Paskutiniame laike labai daug liet. darbininkų išėina į Maskoliją ant fabrikų ir tarnystės. Peterburge gyvena apie 30 000 lietuvių ir iš jų mažiausiai pusė — darbininkai. Praėjusią vasarą prie nekurių darbų buvo Peterb. vien tik lietuviai (ant vienos salos prie tilto dirbo partija iš 200 su viršum liet. darb. iš Panevėžio pav.). Kaip dabar eina liet. į Mask. gali matyti iš šito paveiklo: Ekaterinoslavo gub. užpernai tapo įkurta Belgų mechaniška įtaysia; pernai ji tapo atidaryta ir ten dabar jau yra pustrėčio šimto liet. darbininkų; iš vienos Eržvilko parap. atėjo jų į 70.

→ Vėlinės. ←

Dalis trečioji.

Parasė A. MICKEVYCIUS, vertė „V A R P A S“.
(Pasveikinimui dienos 24 gruodžio 1898 m.)

Aktas pirmas.

Lietuva. Vilniuje ant Aušros vartų ulyčios k. Bazilijonų
kloštorius, paverstas į kalėjimą.

Scena I.

Karidorius Ištolo sarga su karabinais. Keletas jaunų
kalinių išeina su žvakėmis iš savo celių. Vidurnaktis.

Jokubas.

Ar galima? pasimatysime?

Adolfas.

Sarga degtinę geria; mus kaprolas ...

Jokubas.

O kelinta?

Adolfas.

Tuoju pusiaunaktis.

Jokubas.

Bet rontui mus sugavus, užkapotų
Kaprolą.

Adolfas.

Žvakę užgesink! Matai

Ugnis į langą muša ...
(gesina žvakes)

Rontas nieko!

Jis turi ilgai į vartus klabint,
Apreikšti šauksmą, atgalios jį gauti,
Raktus surast; paskui karidorius
Ilgokas ... Ik sugaut galėtų rontas,
Mes išbėgiojam, užkišam duris,
Į lovą šmakšt ir miega sau kiekvienas.
(Išeina kiti kaliniai išvadinti iš celių.)

Žegota.

Labs vakars.

Konradas.

Tai ir tu čia!

Kn. Lvovič.

Čia ir jus?

Sobolevski.

Ir aš čia.

Frejend.

Ar žinai, Žegota, einam

Į tavo celių! Naujas kalinys

Istojo šiandien į novicijatą

Ir turi kakalį: galėsime

Pakurt, o da turėsime naujieną:
Jug gera sienas pamatyt naujas.

Sobolevski.

Žegota! ... Sveikas! ... Tai ir tu čia, broli!

Žegota.

Trys žingsniai mano celius; jus teip daug ...

Frejend.

Ar žinot ką, pas Konradą užeisim.

Jo celius tolymiausias, prigula

Priepat bažnyčios; nors tenai kas šauktų,

Arba giedotų, nieko negirdėt.

Rengiuosi šiandien daug dainuot ir garsiai

Kalbėti; rodysis mieste, kad tai
Bažnyčioj gieda: jug rytoj Kalėdos ...
Ee, draugai, turiu ir bonkutes
Kelias ...

Jokubas.

Ar teip jau be žinios kaprolų?

Frejend.

Kaprolas geras žmogus, pats jisai
Pasinaudos iš bonkos. Ir jis lenkas,
Legijonistas sens, kurį varu
Į maskolius yra pavertęs caras.
Kaprolas geras kataliks, prileis
Ir kaliniams švest viliją draugystėj.

Jokubas.

Jei tik patirtų šitai, striuka but.

(Sueina į Konrado celių, užkuria kakalį ir uždega
žvakę.)

Kn. Lvovič.

Iškur-gi tu atsiradai, Žegota?

Kada?

Žegota.

Šią dieną mane išgriebė

Tiesiog iš kluno.

Kn. Lvovič.

Tai tu ukininkas?

Žegota.

Da koks! Matytum jaučius, ar avis!
Ir aš, kurs kitąsyk atskirt nįstengiau
Šiaudų nuo avių, dabar, žinai,
Jau apšauktas Lietuvoje geriausiu
Akamonu.

Jokubas.

Ar netikėtai tu

Sustvertas?

Žegota.

Nuo senei girdėti buvo,
Koki ten Vilniuj tardymai einą;
Aš gyvenu šalepat kelio: matėm
Nuolat kibitkos lakstė ir kasnakt
Mus gąsdino nelabs žygunės garsas.
Prie vakarienės sėdam budavo,
Tegul kas tyčia tik suduos į stiklą
Kriaunims, tuoj ima moterys drebėt,
Seneliai blanksta, nės visiems tuoj rodės,
Kad štai feldjėgeris su varpeliu
Ant kiemo užvažiuoja. Bet aš nieko
Nenumaniau, ko jieško ir už ką,
Nepri gulėjau nė prie vieno ryšio;
Man rodos, kad valdžia tą tardymą
Tik pelnui prasimanė; išsipirkę
Mus kaliniai visi pargrįš namo.

Tamošius.

Tu teip tikiesi?

Žegota.

Jug tikrai be kaltės

Į Sibirą nesius; kokią-gi gal

Išrast ar pramant mus kalte? Tylit ...

Išaiškinkit, kas darosi čionai,

Už ką mus kaltina, užtraukia bylą?

Tamošius.

Už tai — kad Novosilcov atbraukė
Iš Varšavos. Tur but pažįsti budą
Senatoriaus, žinai, kad buvo jau
Malonę caro palydėjęs syki,
Kad pelną iš plėšimų senesnių
Pragėrė ir praleido, kad vaisbunai
Jau nieko nedavė jam ant skolos.
Kadangi, nežiurint ant didžio truso,
Negal Lenkijoje surast ryšių,
Tai mat išsirengė į naują šalį,
Palypstyt Lietuvą, ir su visu
Štabu šnipukų persikėlė šicon.
O kad galėtų Lietuvoj liuosai
Sauvalninkauti ir vėla atgriebti
Malonę caro, turi jis iš mus
Draugysčių didelį išpust dalyką
Ir carui daug paskirt naujų aukų.

Žegota.

Mes išsiteisįsim . . . .

Tamošius.

Nėra kaip gintis:
Ir tardymas, ir sudas paslaptoj
Atliekamas ir nė vienam nesako,
Už ką apkaltintas. Skundikas pats
Klausys mus apgynimo: per nevalią
Nor mus nubaust, nišvengsime baismės . . .
Mums liko viena: keletas iš mūsų
Reik paaukauti priešiniui, o jau tie
Tur ant savęs visų kaltes priimti.
Buvau aš jus draugystės prišakyj,
Tai mano pareiga už jus kentėti;
Paskirkit prie manęs da keletą
Tokių, kur senesni yra, našlaičiai,
Nevedę da, kurių žuvims nedaug
Sirdžių Lietuvoje galės sukruvint,
O jaunesnius ir reikalingesnius
Iš priešiaus rankų išvaduos.

Žegota.

Tai šiteip?

Jokubas.

Žiurėkit, kaip nuliudo. Nejautė,
Kad gal ant visados namus apleido.

Frejend.

O štai mus Jackus pačią gimdančią
Paliko, o neverkia.

Feliksas Kulakowski.

Verkti ko-gi?

Tai Dievui dėkui! Jei užgims sunus,
Tad ateitį aš jam išpranašausiu.
Duok ranką; žinot, chiromantas aš.

(Žiuri į ranką.)

Jei bus teisingas po valdžla maskolių,
Tikrai susipažįs su kibitka;
Kas-žin, da gali rast visus mus šičia . . . .
Myliu aš sunus, tai mus busimi
Draugai.

Žegota.

Ar jau senei jus šičia sėdit?

Frejend.

Iškur žinosi? Kalendoriaus nēr,
Laiškų nerašo niekas; tai bjauriausia,
Kad nežinia, kaip ilgai reiks tupėt.

Suzin.

Prie mano lango užlaida medinė,
Nė ryto nematau, nė vakaro.

Frejend.

Paklausk Tamošiaus, vargo patrijarchos;
Didžiausia lydeka, pirmiausiai jis
Pateko ir į varžą; mus visus jug
Yra čionai priėmęs ir išeis
Jis paskutinis, tai geriausiai žino,
Kada, iškur ir kas pribuvo čion.

Suzin.

Tamošius tai! nepažymus Tamošius.
Duok ranką. Teip trumpai, mažai mane
Tu pažinojai. O toje gadynėj
Teip tavo bičulystę brangino
Visi; daugumo apsuptas bičulių
Artymesniųjų, neužtėmyjai
Manęs minioj; aš pažinojau tave,
Žinau, ką padarei ir kiek kentei,
Norėdams mus išgelbėt. Nuo šio laiko
Aš girsiuosi su tavo pažintim
Ir mirdams atsimįsiu: su Tamošium
Verčiau . . . .

Frejend.

Dėl Dievo! Kam tos ašaros,
Verksmai? Žiurėk, Tamošius, budams liuosas,
Turėjo parašyta ant kaktos:
„Kalėjimas“. Kalėjime jis šiandien
Beesti tartum savo namuose,
Jam to tik reikia. Jis ant svieto buvo
Kaip grybas slaptavaisis: vyto tik
Nuo saulės, džiuvo, na o įsodytas
Į skylę, auga, žydi, tunka net . . . .
Tuotarpu mes štai, saulegrįžiai, balam
Ir stimpame. Tiesa, ir gydosi
Mus pons Tamošius pagal madą naują,
Garsiausia šiandien metoda — badu.

Žegota (Tamosziui).

Tave badu marino?

Frejend.

Davė valgi;
Kad butum matęs! Tai akyvas daikts:
Užteko kvapsnį valgio to užleisti,
Tuoj pelės stipo, kraustėsi svirpliai.

Žegota.

Ir tu galėjai valgyti!

Tamošius (ramiai).

Nevalgiau
Per visą sanvaitę; paskui bandžiau;

Paskui apleido pajiegos; paskui vėl
Lyg nuo nuodų jaučiau skaudėjimus
Ir surėmė diegliai; paskui be žado
Gulėjau sanvaites kelias. Kokia
Līga, aš nežinau, nėra nebuvo
Nė daktaro, kurs but pasakęs tai.
Antgalo atsikėliau, vėl sau valgiau
Ir pamaži taisiausi. O dabar
Man rodos, kad tokiam tik valgiui gimęs.

Frejend (prisiversdamas prie linksnumo.)

Tikėkite, kad už kalėjimo
Svajonės tik; kas buvo čia, patyrė
Gyvenimų, ir kuknios slėpinius:
Gyventi, valgyti, prastai ar puikiai,
Dalykas pripratimo. Vienąkart
Lietuvis klausė velnio, ar pinčiuko:
Ko sėdi baloje? — Kad pripratau.

Jokubas.

Vienok priprast, brolai!

Frejend.

Na, to tik reikia.

Jokubas.

Kaip sėdžiu, mėnesiai bus aštuoni,
O teip ilgu dabar, kaip ir išpradžiu,
Jaučiu, kad ne mažiau . . . .

Frejend.

Ir ne daugiau?

Tamošius teip priprato, kad jam oras
Sveikesnis ant krutinės gula tuoj
Ir galvą apsuka. Kvėpuot atrpatęs,
Iš celiiaus neišeina. Jeigu jį
Išvys iščia, apsimokės kalėjims:
Paskui jau nė skatiko neišleis
Ant vyno, oro tik užris, bematant,
Jau girtas.

Tamošius.

Velyčiau but po žeme,

Bade ir ligoje lazdas kentėti
Ir už lazdas baisesnį — tardymą,
Ne kaip turėti jus kaimynais savo
Čionai geresniame kalėjime . . . .
Tie latrai! mus visus užkasti nori
Vienoj duobėj.

Frejend.

Kaip tai? Tu mus verki?

Yr ko gailėtis! Ar ne manęs kartais?
Kokia nauda iš mano gyvasties!
Da karui esant . . . . jug turiu ant mušio
Kokį ten talentėlį, stengėčiau da
Keliems kazokams nugenėti strėnas.
O sandoroj! Tai kas, kad busiu aš
Ir šimtą metų, maskolius bekeiksiu
Ir mirsiu, ir supusiu? . . . Likdamas
Laisvu, aš bučiau visą savo amžį
Nuskurdėliu, kaip parakas, arba
Kaip blogas vynas: šiandien, kaip tas vynas
Jau užkimštas ir paraks priplaktas,

Kalėjime turiu vertybę bonkos
Ir šuvio. Nusistelbčiau atdaram
Inde, kaip paraks plykstelčiau išlengvo
Ant brankos atdaros: bet jei mane
Iščia į Sibirą varys retėžiuos,
Matys lietuviai broliai ir sakys:
Tai kraujas mus, jaunuomenė mus žuva,
Palaukk tu care žmogžudy! palaukk
Maskoliaus puse! Toks kaip aš, Tamošiau,
Sutiktų eit ant kartuvių, kad tu
Nors valandą ilgiau da pagyventum.
Toksai kaip aš tėvynei gal tiktai
Mirtim tarnauti; mirčiau desimts kartų,
Kad kartą tave iš numirusių
Prikelt, ar apsiblausų Konradą,
Kurs ateitį apsako kaip čigons —

(Konradui)

Tikiu, kadangi mus Tamošius sakė,
Kad didis dainius tu; myliu tave,
Nėsa į bonką panašus tu teip-gi:
Tu pilstai dainas ir jausmu, ugnim
Kvėpuoji, mes-gi geriame ir jaučiam,
O tu eini mažyn, mažyn vis — džiusti.

(Ima už rankos Konradą ir šluosto sau ašaras)
(Tamošiu ir Konradui)

Myliu aš judu, žinot; galima
Vienok mylėtis ir neverkti. Broliai!
Džiovinkit ašaras, nės jeigu aš
Susigradįsiu sykį ir pražliumbsiu,
Tai nė arbatos neturėsime,
Ir ugnį užgesįsiu.

(Rengia arbatą, valandą visi tyli.)

Kn. Lvovič.

Tai teisybė,

Mes naują svečią priimam prastai:
(rodo Žegotą)

Lietuvoje verkt ant ikurtuvinių
Negerą lemia . . . . Ar-gi negana
Tylėt per dieną? Ką? Kaip ilgai tylim.

Jokubas.

Ar kartais nēr iš miesto naujienų?

Visi.

Ar naujienų?

Kn. Lvovič.

Nėra nė kokių?

Adolfas.

Šiandien

Štai Jonas vaikščiojo ant tardymo
Ir visą valandą mieste užtruko;
Bet tyli, liudnas, iš akių matyt,
Kad pasakot nenori.

Keli.

Jonai! kokios

Naujienos yr?

Jonas Sobolevski (apsiblausęs).

Negeros. Dvidešimts

Kibitkų . . . . tik ką šiandien . . . . išgabeno
Į Sibirą.

Žegota.

O ką? ar musiškius
Gabeno?

Jonas.

Studentus iš Žemaitijos.

Visi.

I Sibirą?

Jonas.

O iškilmingai! . . . daug
Žmonių tuotarpu buvo.

Keli.

Išgabeno!

Jonas.

Aš pats mačiau.

Jackus.

Matei! . . . Ar išvežė

Ir mano brolių? . . . ar visus?

(Toliau tęsis.)

Paslaptinis maskolių valdžios dokumentas.

Kunigaikščio Imeretinski'o „Memorijalas“,
paduotas Mikalojui II 1898 m.

Pasirodžius mūsų laikraščiuose smarkesniai straipsniui, atkreiptam prieš valdžią, šiaudadušiai, susiėmę rankas, šnabždėjo: Ką-gi jus darote? kam erzinate valdžią? gerumu viską gausime, o įpykinta valdžia atims ir tai, ką turime. Kiti, kurie ištikro rupinosi apie tėvynės labą ir spėjo permąstyti valdžios politiką, tvirtino: Ar tylėsime, ar netylėsime, tai vis ta pati ir dėlto saugotis kritikos valdžios šunysčių nėra reikalo. O tuli tai tiesiog sakė: Valdžia gerumu neduos nieko, nuo jos galima tikslai iškovoti šį ar tą. Nors, arčiau prisiziūrėjus, buvo matyt, po katrai pusei teisybė, tai vis-gi truko liudyjimo, galinčio vieną pusę nutildyti ir perkirsti tolesnius tame dalyke gincus. Dabar tokį liudyjimą turime, o juo yra paminėtas užvardyjime kun. Imeretinski'o „Memorijalas“. Iš to Memorijalo aiškiai matyt: kad *valdžią priverčia prie reformų* pagerinimui priklausančiųjų buvo, pakėlimui kultūros ir tt. tikslai t. v. *opozicija* t. y. tie, kurie drąsiai ir garsiai reikalauja, o ne tie, kurie baimingai tyli ir laukia; kad *be tos prievartos* valdžia *visai nesirupintų* apie savo priklausančius ir tai suprantama, kadangi tylinčias ir liekančias *in statu quo* tamsias minias lengviau valdyti despotiškai, ne kaip kulturiškus žmones; kad valdžia, priversta net prie reformų, turi mintyje ne žmonių, tikslai savo labą, ir taikosi taip apsisukti, idant reformos apdumtų apdovanojams akis, o užnuodintų jiems dvasią; kad valdžia stengiasi prilaikyti liaudį po savo pusei ir visa valdžios atida atkreipta ant to, idant opozicija neprisigretintų prie

tamsių minių ir neišbudintų jose pažinimo savo tiesų. Tamepat Memorijale pasirodo ir caras su savo ypatingais prierasais.

Ištisai viso Memorijalo neversiu, ištraukiau tikslai įžymesnes vietas, aplesdamas dalykus neakvyvus, prigulinius labiau prie formališkes pusės, ne kaip prie esmens, ir mažai tinkančius patvirtinimui anksčiau parodytu tezu.

.....*) Apškritai gyventojus Lenkų Karalystės — rašoma Memorijale — pagal politiską budą galima padalinti į du didelius skyrius: prie vieno priguli valsčionys, prie kito visi kiti luomai. Toks padalinimas parentas ant laipsnio užsitikėjimo, kokį parodo Valdžia yvairiems sluogsniams Lenkijos gyventojų. Ant kiek Valdžia šitame krašte laiko valsčionis, kaip „savo tvirtą paramą, ant tiek kiekviename susidurime su kitais lenkų visuomenės luomais įžengia į abejojimų versmes.

Valščionys Lenkų Karalystės atsižymi konservatyvišku budu, ypatingai tą stovį ženklinančiu. Apart tos visatinės ypatybės, anuomet neprigulminga Lenkija lyg atgrudo, užausino valsčionis ir išdirbo juose nepriekankumą valdantiems buvusios viešpatystės luomams . . . . .

Dėl tų priežasčių lenkų valsčionys nerūėjo teip didelio noro prisidėti prie paskutinių maistų. Teip užtaisytus lenkų valsčionis rado maskolių Valdžia, kada, pradėdama, Lenkų Karalystėje, po maišto 1863 m., eilę stačių panaujinimų, užsiėmė ypač valsčionių reforma 1864 m. Geradėjinga tos reformos įtekmė ant valsčionių padėjimo tiesiog užkirto kelią pasirodymui tarp to skaitlingiausio luomo kokio nors šnairavimo ant maskolių Valdžios, o Valdžia neapsigavo, pasiremdama ant valsčionių.

Bet ant kiek tikra ir tvirta toji parama? . . . . . Žinoma, atliuosavimas nuo baudživos ir įtaisymas ant parankių sąlygų turėjo sukurstyt tarp liaudies minių jausmą dėkingumo maskolių Valdžiai. Vienok, apilenkiant netvirtumą paties jausmo dėkingumo, kuris eina vis silpnyn sekančiose kartose, reikia pripažinti, kad vienos materijališkos naudos neužtenka pririšimui ant visados liaudies širdžių, nėra liaudis anksčiau ar vėliau susipras, juog maskolių Valdžia svetima jai iš tautystės ir tikėjimo. Jeigu Valdžia nepasirūpys išanksto prieš tą jausmą atstatyti įkvėpto liaudžiai persitikrinimo, kad visas jos buvis materijališkas ir dvasiškas ypač guli Valdžiai ant širdies, kad Valdžia, ir tikslai Valdžia, tolydžio yra pasirengusi ateit su pa-

*) Skaitlius spuogelių atsako skaitliui praleistų „Memorijalo“ eilių.

gelba liaudžiai ir jautria ausim išklauso visus teisius ir priderančius jos reikalavimus — jeigu šita būtina sąlyga nebus aprupinta kuonuodugniausiai maskolių valdžios, tai toji valdžia lengvai gali palydėt tarp lenkų valsčionių vienintelę, tikriausią vidaus pajiegų paramą . . . Valdžia pervirš užsitikėjo geradėjingomis valsčionių reformos pasekmėmis, atsilinosuodama nuo rupescio apie tolesnį valsčionių likimą. Pergreitai nuspręsta, kad žmonės būtina ir visados turi likti teisiais maskolių Valdžiai, o tai prileidusi Valdžia, perdaug pasitikėdama ant savęs, jau nuo 20 su viršum metų visiškai nieko nedaro. Per tą-gi laiką ir materijališkame valsčionių padėjime pasirodė daug trukstant, ir dvasiškame išsitbulinime matoma, kad liaudis pradeda keltis iš ilgo miego. Ar Valdžia užtėmyjo tuos svarbius liaudies gyvenime dalykus? ar jie rado joje simpatišką atbalsį? Ne.

Tuotarpu paduodama lenkų valsčionims pagalbos ranka iš kitos pusės. Neturint Valdžiai smarkumo, stengiasi pasinaudoti kiti lenkų visuomenės luomai; paskui juos eina lygiai social-revoliucijoniška propaganda . . . Remdama sutrempimą paskutinio lenkų maišto ant atšalimo žmonių, nepermaldoma dalis lenkų inteligencijos stengiasi iškiepyti žmonėms nežinomą jiems ikišiol lenkišką patrijoizumą, išbudinti tautišką susipratimą, atkreipti prieš valdžią ir įkvėpti viltį atgribsiant neprigulmingumą . . . Politiški tardymai, atliekami žandarų įtaisyse paskutinį laiką, liudyja, kad revolucijos propaganda, platinama tarp lenkų žmonių vardan šauksmo „Per apšviestą liaudį — prie neprigulmingos Lenkijos“, daugelyje atsitikimų sekėsi . . . . . Laimė, kad da tų atskirų atsitikimų neužtenka tvirtinimui, buk jau politiška propaganda tarp valsčionių įgavusi paveikslą visatinio judėjimo. Vienok neabejotinai ji gali tapti baisia galybe, jei Valdžia ir toliau kovos su ja tiktai policijos ir represijos įrankiais, o nepasirupjęs prastum negeistinas sąlygas, taisandcis dirvą propagandos laimėjimams.

Tai-gi viso to, ką pasakiau apie politišką lenkų valsčionių padėjimą, sutrauka bus tokia: lenkų valsčionys pamaži užmiršo dėkingumą už geradėjingą reformą, Valdžios įvykdintą prieš 34 metus, o neišpažindami jos rupescio apie jų materijališkus ir dvasiškus reikalus, šiandien apskritai neatsižymi anė ypatingu prisirišimu prie maskolių Valdžios, anė ypatingu neapkentimu jos; tai-gi dabar nuo pačios Valdžios prigulės: sukurstyt ir sutvirtinti tikrą prisirišimą lenkų žmonių, arba — priešingai — netekti net to ramaus jų pasielgimo, apie kurį iki šios dienos neabejojome.

Pereidamas prie išaiškinimo politiško gyventojų budo kito (ne valsčionių) skyriaus Prievisliniame krašte, pasikakšiu kuotrupiausiu pažyminiu jo, nėra tuose sluogsnuose galima užtėmyti šioje valandoje šiojį toki perėjimą nuo senesniųjų pažvilgių, pripažintų ikišiol lenkų visuomenės už neatmainomą politiką, prie pažvilgių naujų, vos gemančių . . . Lygiai vidutiniuose ir augštesniuose lenkų visuomenės sluogsnuose užsiliko ikišiol: visiškas atskirumas tautiškas ir kulturiškas, visiška stoka vidurinio susijungimo su maskolių visuomenės gyvenimu tame krašte ir už Karalystės, teip-gi — ant galo — labai neprielankus ir neužsitikintis prilygimas prie maskolių Valdžios, kurioje lenkų visuomenė, pasiremmdama ant tulų iš netolymos praeities dalykų, mato pasikėsinimą sumaskolinti Lenkiją. Bet prilygimuose visuomenės prie Valdžios užtėmyjami dabar ženklai naujos pakraipos: iš pavienių ypatų telkiasi kuopa apšviestų žmonių, net išdrįsusių garsiai apreikšti, kad pačiai lenkų visuomenei būtina reikalinga nesišiaušėti prieš maskolių valdžią, ne kurstinti prieš ją kitus, tiktai prilaikyti sandorą ir suteikimą su ja, o pasipriešinimą rodyti vien pasikėsinus Valdžiai ant Rymokatalikų tikėjimo, lenkiškos kalbos ir lenkų tautos . . . . .

Bet-gi man rodosi, kad pasisekimas ateityje šitos silpnos da tuo žygiu sriovės priguli pusėtinai nuo pakraipos valdymo politikos Lenkų Karalystėje. Jeigu posenovei žiūrėsime ant Lenkijos, kaipo ant šalies persunkusios lenkų revolucijoniškomis idejomis, kurias pridera naikinti tiktai pajiega visokių šiandien esančiųjų represijos tiesų, tai neužsitikėjimas lenkų gyventojų ir neprielankumas maskolių Valdžiai nenyks, bet augs.

Pasiremmdamas ant artesnio susipažinimo su visu įtaisyumu ir dvasia valdžios įrankių, pritaikomų ikišiol Lenkų Karalystėje, pasidrašinu su giliausiu persitikrinimu apreikšti Jusų Ciecoriškai Mylistai, kad vienintelis pritingantis Valdžiai kelias yra tas — ir toliau vienyti lenkiškus pakraščius su viešpatystės viduriu ant pamatų surėdymo maskolių viešpatystės, bet ne kitaip, kaip tik išlėto, paeiliui ir atsargiai prašalinant iš sistemos valdymo Lenkų Karalystės anas ypatingas tiesas, kurios pagal mano nuomonę vienos tik prilaiko krašto skirtumą, ir užvaduojant jas apskritomis viešpatystės tiesomis ir įtaisomis . . . . . jau ir dabar neatsakyt teisingų pagerinimų tose vietinio valdymo šakose, kur nuo senei reikalauja pataisymo.

(Toliau tęsis.)

Paveikslai.

Parašė Žemaitė.

II.

— Nieko neveiksi, matušėle, reik leisti Jonukui vesti; tegul įieško mergos su gera dalia, apsimokėsim šiek-tiek skolas. Negali niekur nė nosies iškišti; labiausiai karčiamoje, kaip apstos, viens palukų, kits šieno, pasėlio, o kits, kaip velnias prisipykęs, kamantinės „kuomet atiduosi?“, rodos, kad nieko daugiau nebemoka nė šnekėti.

— Užtai ko vaikiojiesi po karčiamas? — užmetė pati.

— Kas-žin kaip nenorėtumei eiti, bet kaip apstos mieste, tai nemitęs turi vestis ant puskvortės; bepigu dar, kad tos užtektų; tas prie to, tas prie to, beveizint į kelias plėčkas įvarė, o kaip pasigers — tikri velniai. Kad įmanytų, jie suplėsytų mane už tas bieso skolas. Atiduosiu gyvenimą, tesizino vaiks, tegul mokėsis, aš niekur nesikišiu.

— Kaip-gi, kaip-gi! to betruko! atiduok viską, paskui vaiks bevardžios mus už čiupros. Aš neduosiu, neužsileisiu, kol tik gyva! — šaukė pati kaskarts didžiau įniršdama — nepaduosiu samčio, nenoriu ponios ant savo galvos, aš nemeilysiu kąsnio iš marčios rankų, to nebus, neprašau.

— Na, na, na! tarškėk netarškėjusi, kaip žydo ratai! Gyvenk, gyvenk! nepaduok, o kaip ištaksavos skolininkai, bus tau smikšt per dantis. Bene tau marti sprandą nusuks? nelaidyk liežuvio ir bus viskas gerai.

— Dėl mano liežuvio įsiteks marti — atšovė pati — bet tau tai užruks, nebeturėsi iš ko sprogti. Kas padarė tas skolas, maž ne visą gyvenimą pervarei per gerklę, ar negalėtumei dar gyventi dorai elgdamos? Maušas berots prakuto, bet tu nustumai; ant galo marčią užsisodjėsi ant sprando, palaukk, išmanysi tu! . . .

— Tylėk, na! — susuko vyras, — tuoj gauni į snukį! kaip sakau, teip ir bus; Jonukas ves, gaus pinigų ir galėsime gyventi.

— Nebent teip, tai priduosiu — tarė motina, — aš šeimininkausiu, o marti tegul sau buna ant šalies, parsineša sau duonos.

— Liepsiu Jonukui pasiprašyti Mateušą į piršlius ir tegul eina pas Driežo Katrę; nors nelabai aiški, bet pinigai, kaip je rankoje. Duoda keturis šimtus ir dalis ne maža, o mano gyvenimas nors ir apleistas, bet žemė gera. Driežas nesiciaudės, o-gi ir Jonuks ar ne vyras . . . ir iš stuomens, ir iš liemens, patiks mergai.

— Tai-gi, tai-gi! Ką-gi beišsiskiri tą pajuodėlę, didnosę, pataikunę, valinkę — pakilo šaukti pati — išlepinta, išpustyta, įsirė-

džinsi, tratanti; kartunuose, krakmoluose eis pastyrusi, kaip puslė. Ne gana į bažnyčią įsikvakiš, bet ir po namus išspuošusi kaip pana. Eis šieno grėbti, kiklikėlis baltas, skepetėlė, prikytėlė išdailinti su prosu, kaip iš pieno plaukusi. Ar tai kurią dieną bus šeimininkė? Visa iškila; kad išėina su grėbleliu, o po namus, sako, nepasiima nė jokio darbelio, tik šlavinėti, plovinėti, tai įsės į stakles, tai siuvinėli nusiitvers, vis niekniekis, o sunkaus darbo nieko. Tegul ją! tokios lengvadarbės neprašau. Pas mane nereik cackų pacackų! man reik tokios purvabridės, kaip ir aš pati!

— Na, motin! ką tu čia pliauški? Kas-gi tuos darbus nudirba? Jug Driežas kitos mergos nesamdo, Katriėkė viena tėra; tevas toks šnerkšlys, spaudžia prie darbo kaip pašėlęs.

— Ką čia ginčijji, lyg aš nežinau; mergos darbas darbu ne lygu. Žiurėk pas juos ir namuose iššlavinėta, išdulkinta: tiek po vidų, tiek kiemyje, niekur šapelio, niekur sąšlavėlės, lovos pataisytos, balytytėlės. Tokia pataikunėlė kaip Katriėkė ant to ir gaista. Motinos dėta leisčiau aš jai cackytis! kad duočiau, pasiimtų ji darbą. Tėvas to nežiuri, pinigūs tik kala ir kala, apkrovęs šimtais tą savo pajuodėlę, iškiš kam norint, apmaus dorą vaikina.

— Nė jokio apmovimo čia nebus — tarė tėvas — kad pinigūs duos nėra ko žiurėti į mergą, iš kaktos sviesto netepsi, tegul tik šimtus paskleis, kito nieko nereiks.

— Ar-gi tu, ar negalėtumei šimtus sklaidyti ir be marčios, jug tavo gyvenimas vertesnis už Driežo, o plikas esi kaip šuo, per tą prakeiktą smarvę.

— Bene aš iš tavo kišenės geriu! — susukė vyras — kas tau darbo, aš ne tavo gėriau. Mano žemė, mano gyvenimas, mano viskas, turiu valią; galiu viens viską pragerti. Mat, ką tu man padarysi. Juo tu plepėsi ir giniosi, tuo pašėliau gersiu; žinok, jug tavo lojimas nieko nepadės, verčiau tylėk, jei nori gauti per snukį.

— Tiek tu ir težinai: „per snukį, per dantis!“ dėl to, kad aš tiesą pasakau, netinka tau klausytis. Jegut Jonukas teip tegyvės ir tiek pačios teklusys, verčiau kiaules dar tepagano keletą metų ne ką veda.

— Ką-gi dar bereikią, pačios klausyti! to jau ir nebus. Paskutinis versis būtų klausydams; bene moteriškė turi tiek proto, kad galėtų vyrą valdyti. Jegut pradeda vepėti, drožk su kumsčia į dantis, kad apsilaižytų.

Pati tratėdama išlėkė pro duris, įkandin įsilinko į vidų minėtasis Jonukas, vienturtis sunus Vingių, anot tėvo, „berots vyras ir iš

stuomens ir iš liemens!“ Stambus, augštas, plačiausių pečių, storo pilvo, per didumą truputį sukumpęs, rankos smalinuotos, kaip balžienai, kojos kreivos, kaip ritmušai, burna kaip sėtuvė, nosis kaip už trečioką agurkas, akys užgriuvusios, kaip kurmio, galva didelė, pasišaususi pilkais plaukais ir nulinkusi į pryšakį, įremta liemenyje ant storo sprando; kakta augštyn atversta ir kepurė ant šalies užvožta; lupa apatinė atkritusi rōdė stambius pageltusius dantis ir tankiai leido seilėms nudrikti. Švarkas ant jo milinis, nelabai aiškus, suglamžtuotas, ruskslėtas, šapais ir šiaudais apkibęs. Marškiniai stori, juodai sudėvėti, šuns neperkandami, turbūt pernai skalbti, kojas purvinas įsispyręs basnirta į žąseles. Perėjęs per aslą pasiraizė, pažio-vavo, pažvelgė dar į mažą laikrodėlį, atsisėdo ant suolo triobos gale, kojas ištiesęs į aslą, ėmė šukėtą pypkę krapštinėti ir tabako po kišenės graibytis.

— Kame buvai? — paklausė tėvas.

— Miegojau, kaip atsiguliau po pusryčių, ligi šiol pučiau į akį — au! — žio-vavo.

— Ar suveizėjai arklius?

— Tai-gi, tai-gi, kaip-gis! man arkliai nerupi šventą dieną, tai-gi tu ką dirbsi neveizėjęs?

— Bene kur nupleškės arkliai — pamojo tėvas su ranka — o duobos pečių bene užkišai?

— Tai-gi, tai-gi, kaip-gis! vis, mat, man! ugi pats kame buvai neužkišęs ligišiol!

— Ne bėda, išdžius rugiai rytojui — tėvas mostelėjo. (Toliaus tęsis.)

Atsiliepimas.

„Jeig po amžių kada skaudus pančiai nukris,
Ir vaikams užtekės nusiblaivęs dangus,
Musų kovos ir kančios, be ryto naktis
Dėl jų nesuprantamos bus.“ (Maironis.)

Naujus metus turime pradėti nusibaidymu nuo piktujų musių, kurios belįsdamos į akis, neduoda ramiai dirbti.

Lenkiškas demokratų laikraštis „Przegląd Wszepolski“, apie kurį jau ne kartą buvo minėta „Varpe“, neužmiršo ir vėl apie mus... niekų pripint. Apie tuos niekus nieko nė minėt ne vertėtų, nės Lietuvos lenkomanų zauņu apie mus niekas ne sulai-kys. Bet štai Nr. 22 to paczio laikraščio atspaudintos tapo ištraukos iš laiško, kuriame sekretorius lietuviškos draugystės „Želmuo“ stengiasi išteisinti mus prieš lenkus ir, tai bedarydamas, tvirtina apie mus ir tokius dalykus, prie kurių mes visai ne galim prisipažinti. Taigi šits atsiliepimas rašomas nurodymui apginėjui suklydimų iš vienos pusės, iš kitos-gi — paaiškinimui musų pažvilgių.

„Prz. Wszepch.“ Nr. 18-me šių metų patalpino ilgą Litwin'o iš Vilniaus koresponden-

cija po vardu „Głos prawdy w sprawie litwomani.“ Korespondentas, kiek galėdamas, išdergia mus. Tų niekšiškų zauņu ne atkar-tosiu, nės jos ir per daug vietos užimtų ir jas girdėjęs yr kiekvienas iš lietuvių, atsi-drašinęs Lietuvoje pasirodyt lietuviu esąs. Apskritai išdergęs mus, p. Litwin'as ne gal-ėjo jug ne nurodyt „faktų“ pertikrinimui, buk „naujosios laidos litvomanai aiškiai ren-giasi stoti į eiles rusiškų veikėjų: uriadnikų, posrednikų, žandarų, nastavnikų ir kitų panašių irankių apaštalavime aprusinimo ir api-pravoslavijimo.“ Senei jau parašyta: „jieš-kokit ir atrasite“, na ir šiame atsitikime šventi žodžiai šventai išsipildė: reikėjo p. Litwin'ui surasti nusidėjėlį ir nusidėjimą — nės jautė, matyt, kad ne kas per nauda iš zauņu! — jieškojo ir laimėjo! Na, žinoma teipos-gi, kad jeigu kam laimė lemia, tai jau nesigaili savo dovanų; p. Litvin'as dar sykį patvirtino tą teisybę: surado ne betkokį ten litvomaną, tik „vieną iš vadų“ — kun. Am-broževyčių Vilniuj! Na, pasakykit-gi, kas per laimėjimas but buvęs, jeigu p. Litvin'as but nurodęs nusidėjimus kokių ten nusususių: Škriblių, Svirplių, Laukinių ir tt., nuo kurių, žinoma, kaipo bedievių, turbūt ir socialistų arba paprastai sakant, paskutinių žuliku, nēr ko gero laukt! Na, o čia pateko p. Litvin'ui ne tiktai litvomanų „vadas“, bet dar ir ku-nigas. Kad jau sekasi kam, tai sekasi! Mes ir-gi dėkui p. Litwin'o laimei laimėjom: pa-tyrėme, kokie tai „naujosios laidos litvo-manų“ vadai. Ačiu!

Dabar apie nuodėmes. Yra knygutė: „Kazanie X. Michała Karpowicza“ nuo Kos-ciuškos lenkmečio laikų. Tai-gi ant tos kny-gutės paženkli-no „litvomanijos apaštalas“ kun. Ambr. šitokius savo patėmyjimus:

I. pusl. 2. „Dyvina lenkomanija apėmė musų pratėvius: vos kalbėjo apie pakilimą Vilniuj žmonių, apie Lietuvos sostapilę, apie tai, juog tas pamokslas atspaudintas tapo, liepiant tautiškai lietuviškai valdžiai, o čia vėl lietuvišką musų tautą vadina lenkiška?!“

II. p. 3. „Lenkai pirmučiausiai kuo didžiausią (?)¹⁾ nuopolių mums suteikė — ir šiandien (?)¹⁾ tai daryt ne perstoja.“

III. p. 6. „Lenkai šėlsta, o nekaltus ir ramius lietuvius ant pjuties stumia. Save ir Lietuvą prapuldę, dabar tie lenkiški nusi-dėjėliai nori, idant lietuviai nuodugnai iška-poti butų.“

IV. p. 7. „Tai visados buvo ir yr ypa-tybė lenkų.“ Užtėmyjimas ant žodžių pa-mokslu: „przemoc, chytrość, obłuda, zdrady, kłamstwa; bezczelność zawsze były sposo-

¹⁾ Abudu klausymo ženklų priguli p. Litwin'ui.

bami podbicia narodów w obyczajności zep-
sutyh . . .“

V. p. 8. „Kleda p. pamokslininkas.“

VI. „Pagal pamokslininko žodžius, Vilnius ir Nemenčinas — tai jo lenkiška tėvynė; turbūt, jo galvoj kas ne gerai pasidarė!“

VII. p. 12. „Tai lenkų mintis — siundyti žmones ir vest ant pjūties neapginkluotus.“

VIII. p. 13. „Varšava tiek Lietuvai turėjo rupėti, kiek mums rupi pernykštis sniegas.“¹⁾

„Tai ir viskas, ką įveikėm surinkti iš dalykų tikros ir grynai lietuviškos politikos kun. A.“ ir „to per daug net, idant pajustų dėl jo užtarnautą paniekinimą visa lenkiška visuomenė, apimanti lenkus, lietuvius, rusinus ir t. p.“ — tvirtina p. Litwin'as. O mes, teisybę pasakius, jokiū būdu ne galim sumegzt abiejų sakinių ir, pasiimdami pirmąjį su nuodėmės patėmyjimams, antrąjį su paniekinimu, galime padovanot p. Litwin'ui: tesilaiko! Nė jo, nė į jį panašių zaunytojų paniekinimų ne bijosim ne tik, kaip pernykščio sniego, ale ir apskritai kaipo sniego, kurio ypatybes — šaldyti ir tirpti — tikrai turi zaunos, paniekinimai bei darbai visokių pp. Litwin'ų et consortium. Tetirpsta greičiau, tenyksta begėdiški . . . nors darbai visokių Lietuvos lenkomanų, kaip jie ten nesivadintų: ar litvinais, ar lenkais, ar net žemaičiais!²⁾

Kad Varšava ne pernykštis sniegas, gerai žinom ne tiktai mes su p. Litwin'u, bet turbūt ir kun. A.; nelaimės-gi ne tiktai Varšavos, bet ir betkokio miesto ant svieto — ne pernykštis sniegas, apskritai sakant; iš kitos-gi pusės, kun. Karpavyčiaus pamokslu laikuose Varšava — tai viena iš sostapilių lietuviškai-lenkiškos respublikos, per tai turėjo rupėt netik ji, bet ir kiekviena žydpilė tos respublikos tiems, keno toji respublika buvo. Kad toji respublika susidėjo iš Lietuvos bei Lenkijos viešpatysčių, turbūt, ne reikia išrodinėt; todėl kaip Lietuvai turėjo rupėt Lenkija (ne tiktai Varšava!), taip Lenkijai — Lietuva. Kitaip tvirtindami galė-

¹⁾ Kun. Ambr., gavęs nuo vieno žemesniųjų bažnyčios tarnų minėtą pamokslą ir beskaitydamas, padarė ant kraštų savo patėmyjimus. Knyga buvo sugražinta savininkui, užmatyta pas jį kokio ten lenkomanų pusbernio ir pristatyta tapo, niekam nieko nesakius, p. Litwin'ui. Iš to pakilo atvira, visai netikėta, denuncijantiška publikacija. Gražiais keliais ponai lenkomanai renka medegą užpuldinėjimams ant litvomanų! Na ir gražiai užpuldinėja — tarytum policijos nusamdyti.

Red.

²⁾ Jeigu kas ne norėtų man patikėt, kad lenkomanai moka apsilvikt ir žemaitiškais rubais, teskaito lietuvišką knygpalaikę po vardu: „Paskutinis pamokslas vieno žemaičių kunigo.“

tume priėti prie tikrų absurdų, iš kurių visai ne būtų galima matyt, kas turėjo rupėt: Kynai ar tiesiog tiktai savo delmonas!

Bet ar naudingas buvo Lietuvai susijungimas su Lenkija, ar gerai darėsi Lietuvos bei Lenkijos respublikoj, ar rupėjo, ar ne, ar gerai rupinosi, ar ne, tie, keno toji respublika buvo, tai suvis atskiri klausymai, kuriuos visaip išriša, ir jeigu ne visi vienaip išriša, mes didelės bėdos dar ne matome. Ale tikros bėdos pasidaro, kaip tuli, kalbėdami ir išrišdami vieną klausymą, suklimpstakituose klausymuose, apie kuriuos nė minėt, rodosi, ne vertėtų: pasidaro begalinės, tiesiog begėdiškos painios, kurias matydamos, ne žinai, ar verkti, ar juoktis . . . Faktų, faktų! pareikalas skaitytojas. Faktų, atsakom, nesuskaitoma daugybė: turintieje akis mato, turintieje ausis girdi. Ar girdėjom, ar tiesiog savo akimis matėme, kaip palaidotus lavonus iš kapinių vilko (Amerikoj); kaip tėvai vaikų, broliai ir sesers brolių išsižadėjo, tikri broliai tikrus brolius išdavė ir prisiekė, pritrūkus aiškių liudyjimų¹⁾, kaip visokias (mąskoliams ir lenkams) denuncijacijas rašė ir pašlemėkišką policiją ant mūsų sprando vilko; kaip perkunijomis pamokslinčios skambėjo; kaip stipendijas nuo mūsų ėmė ir tt. ir tt. . . . Tai ne išmisrai, tai gyvi atsitikimai iš gyvenimo gyvų dar lietuvių, kuriuos mes visokeuropais budais stengėmės, stengiamės ir stengsimės kelti iš miego, mokindami, kad lietuviai patys save ne niekintų ir savo niekintojams ir skriaudikams (kaip jie ten nesivadintų!) nesiduotų niekinti ir skriaust, kad lietuviai būtų lietuviams, kad jiems, o ne kam kitam priguli Lietuva, kad ir jie tur tiesą reikalaut sau žmoniškų tiesų! Kėlimui iš miego tamsių, susnudusių, visaip paikinamų lietuvių suvartojam ne kasžinkoki ginklą — bet tariau stipresnį už visokias kanuoles — gyvą žodį gyvoj kalboj. Darbą prisėjo pradėt nuo lietuviškos ABC²⁾, ale tai mūsų „geradėjams“ ne patiko, ir augščiau minėti atsitikimai atsidurė ant „naujosios laidos“ litvomanų sprando . . . Zaunų apie mus negalima išskaityti; visoki marus ir ne marus griekai tapo mums prikergti, paniekinimo žo-

¹⁾ Faktas laikraščiuose ne apgarsintas, regis. Atsitiko tai Balbieriškio apygardose (Senapilės pav.); reikia dar pridurt, kad šitame atsitikime litvomaniška dvasia kariavo su maskoliška.

²⁾ P. Litwin'as tvirtina, kad, girdint kalbą pirmosios laidos litvomanų, t. y. buvusių prieš lenkmetį, širdį jau gėlė, ale su jais dar galima buvo šėp-teip sutikt, nės, esą, „promienistai bei filaretai“ to paties norėje. Ir mes girdėjom, gal ne mažiau už p. Litwin'ą, apie Vilniaus promienistus, filaretus ir filomatus, ale vis-gi . . . iš p. Litwin'o tvirtinimų juokiamės.

džių dėl mus pritrūkus žodynuose, prisėjo naujus žodžius nukalti, ale viskas, tvirtinam, nieko ne „mačyjo“, ir „naujosios laidos litvomanijos“ dvasia pradeda pasiekt tokias vietas, kur, menam, nē p. Litwin'ui, besapnuojant Vilniuj apie „teisybę“ kaslink litvomanijos dalykų, nesisapnavo, kad galėtų pasiekti. Apie kokias vietas čion kalbame, patys sau skaitom už nereikalingą pasisakyt, o jeigu pp. lenkomanams pasakytume — kudiriais butume: tiesiog denunciaciją parašytų!¹⁾

Trumpai sakant, minimos dvasios auklėtojai D. Lietuvoj rado dvasias lenkišką bei maskolišką besitampančias viena su kita: viena ir kita, pasiremamos ant istorijos, civilizacijos, geradėjų, kanuolių etc., tempė lietuvius į savo pusę; ir tiems, ir kitiems kuo aiškiausiai išrodė, kad lietuviai, kaip kokie Amerikos raudonskuriai, baigia nykti, kad lietuvius, kaip kokią laukinę tautą, butinai turi praryt „civilizuotieji“ kaimynai. Ale „naujosios laidos litvomanijos vadai bei apaštalai“ — tik ne tie, ką p. Litwin'as nurodė, susipažinę ne tik su lenkiška bei maskoliška civilizacijomis, istorijomis etc., atrado, kad lietuviška tauta gali gyvent ir jai jokio reikalo nēr duotis save praryt. Išdygo naujosios laidos litvomanija ir susiremė pirmčiausiai su lenkiška dvasia. Kodėl su ja turėjo pirmiau susiremt, mums aišku: toji dvasia smarkesnius smugius lietuviams kirto — ir mes tvirtinam kartu su kun. Ambr., nors p. Litwin'as, Vilniuj besvajodams ir ne matydams Lietuvoj lietuvių, zaunys apie musų „monstruališką najyviškumą“. Apie Lenkiją nesirupinkim (хорошо, одобряем! — tvirtina maskolių pašlemėkai — разрешимъ быть . . . урядниками, только православие примите! *Zrada!* klykia lenkomanai ir, ne miegodami, sapnuoja, buk jau mes uriadnikystę užsipelnėm), nės lenkai ir be musų moka gerai pasirupint apie Lenkiją. Pasirupinkim apie Lietuvą (что за Литва? это сѣверо-западный иконнирусскій край! — tvirtina pašlemėkai ir velka „neužtikimus gaivalus“ į šiltesnes ar šaltesnes Maskolijos „vietas“. „Separatyzm, Zaściankowość“ — tvirtina lenkomanai ir ne žino gerai, ar džiaugtis, ar nesidžiaugt, atsitikus nelaimei su kokiū nors litvomanu), nės iksiol mes ar snaudėm, ar svajojom, dievai žino, apie ką, o kaimynams apie mus besi-

rupinant, jau pradėjo rodytis jiems, neva ir lietuvių nebēr jau.

Galėtume nurodyt daugybę panašių tvirtinimų iš musų judėjimo, o norintieju mes apskųst galėtų nurodyt ne tokius niekniekius, kaip p. Litwin'as nurodė: kiti tvirtinimai tiesiog paradoksoliškai skamba, nors mes žinom ir suprantam, ką jie turi reikšt, ir ne liejam krokodilinių ašarų, kaip p. Litwin'as et consortes. Faveikslui gana bus nurodyt klausymus lietuviškos spaudos bei „bedievystės“. „Melskim, prašykim, kaip didžiausios geradėjų, spaudos, nės ne galim be jos apseit, baisiai be jos vargstam“; ne reikia mums spaudos prašyt, tegul ilgiau mums ne duoda jos, nės jau turim geresnę spaudą, neg mums musų „geradėjai“ gali pavelyt turēt. Lietuviškos spaudos klausymas praktiškai išristas litvomanų, ir musų „geradėjai“ lai ilgiau svajoja apie pakisimą mums savo graždankos! Teip pirmieji „naujosios laidos litvomanijos vadai bei apaštalai“ ne turi tiesos sakytis, buk jų darbas bergždžiu pasiliko!

„Bedievystės“ klausymo, teisybę pasakius, nesinorētų kibint: prisieina pripažinti, kad nekurie Amerikos „bedieviai“ per toli nudardėjo, bekariaudami su kunigais ir kad tarp Lietuvos kunigų vis daugiau pradeda atsirasti tokių, su kuriais, nesipjaudami, galime dirbt Lietuvoj ar išvien, ar skyrium Karus litvomanų su kunigais galėtume sulyginti su šmetiniu karu Amerikos laikraščio „Lietuva“ su kun. Kriauciūnu. Kun. Kriauciūnui prisisavinus ar kasžinkaip prasmėgdžius apie 40 tukstančių doliarų parapijinių pinigų, o „Lietuvos“ redaktoriui parašius apie tokį atsitikimą, kilo kuo smarkiausia polemika, kurioj kun. Kr., — vietoj parodymo, kad ne į jo delmoną sutilpo lietuvių pinigai, iškeikė ir redaktorių ir laikraštį ir tt. Kuo bjauriausias ginčas! Kur kun. Kriauciūno delmonas, kur bažnyčia, kur Dievas! Begėdiškai, tiesiog tikrai „bedieviškai“ pasielgė kun. Kr., atsidrąsinęs Dievo vardu ir bažnyčios autoritetu pridengt muriną savo delmoną. Kokios gali but tokių ginčų pasekmės, tur but, ne reikia aiškint . . .

Dovanos mums skaitytojas, kad teip toli palikom Varšavą su pernykščiu sniegu. Baigkime apie VIII. kun. Ambr. „nuodėmę“. Kiekvienas, manome, turi pripažint, kad toks sakiny, kaip nurodytas VIII, atskyrium paimitas, tiesiog nieko ne reiškia; tai, teip sakant „pytiškas“ sakiny, kurį gali tempt į visas puses: p. Litwin'as patempė į Lenkijos pusę, ir tas sakiny visai jam nepatiko, mes tyčia patempėm į Kynų arba delmono pusę, ir mums ir-gi tas sakiny nepatiko. P. Litwin'as klykia niekus, tarydamas, kad žino,

¹⁾ Norintis žinot, kaip pp. lenkomanai moka rašyt denunciacijas, lai perskaito šių metų Nr. 15 (regis) „Przeegl. Wszzechl“ korespondenciją iš Žemaitijos: ten ras litaniją pavardžių kunigų-litvomanų; vyskupas Paluilionis irgi pateko į tą litaniją. Su ta korespondencija — denunciacija p. S-r-š dar geriaus pasisekė neg p. Litwin'ui su „Teisybės balsu“.

ką reiškia tas sakinys; mesgi, suprasdami minimą sakinį (senas pažįstamas!) toj prasmėj, kad Lietuvai turi (ir turėjo) rupėti už viską labiausiai Lietuva, matome tai tik, juog keistai išreikšta mintis atsidurė nesavo vietoj.

Apie II. ir III. nuodėmes daug ne reikia kalbėt: nesirodo mums, kad tiktai lenkai moka nusidėt, o kitokių veislių žmonės — ne, per tai šiokių ar tokių negražių ypatybių ne galima davinėt tam tyčia vienai ar kitai tautai, tam ar kitam luomui.

Kaslink III. nuodėmės, tai turim pripažint, kad ir mums ji visa visai ne patinka: pasipriešinimo kaimynams, atsitikusio prie dalybų Lietuvos bei Lenkijos žemių, niekas neturi tiesos pavadint pašėlimu; ginančius žustančią tėvynę gali pavadinti nusidėjeliais (ar lenkiškais, ar kyniškais — vistiek!) tik . . . kledantis. Tai kaip-gi reikėjo apseiti „ramiems ir nekaltiems lietuviams“? Nejaug-gi teip ir tupėt „ramiai ir nekaltai“ po visokius užpečkiaus? Sakinį tiesiog prisieina pripažint už absurdą, už tikrą kledėjimą. — Priker-gimas epitetų: „nekalti ir ramus“ prie lietuvių vardo, teisybę pasakius, senei mums nusibodo: niekad ne skaitėm avinų už savo idealus! Ramumas ir nekaltumas — geros ypatybės, tik ne visados, kaip kada-gi tiesiog pavirsta į niekystę . . . Kaslink tvirtinimo apie nuodugnį iškapojimą lietuviškos tautos, tai galime tik nusišypsot . . .

Nuodėmę II. apie smugius, kuriuos lenkai kerta lietuviams, galime pripažint už teisingą, nors p. Litwin'as ir vapalioja apie „monstrališką najyviškumą“ ir kriuksiančius gyvūlėlius. Puikus prilyginimas! tiktai bėdos, kad prie mūsų tas prilyginimas ne pritinka, o prie p. Litwin'o et consortium — kuo gražiausiai: pp. lenkomanai iš tikrųjų apsieina su Lietuva, it minimas keturkojis gyvulys apsejo su aržuolu žinomoj, turbūt, ir jiems pasakutėj.

Tvirtinimus I. ir II. apie lenkomaniją ir lenkišką tėvynę ir mes tiesiog pripažįstame, ne tik kun. Ambr. Tvirtinimą apie lenkomaniją dar galime praplatint tuo, kad ne tik tai pratėvius lenkomanija apėmus buvo, bet ir dabar da nemažai Lietuvos vaikų gėdisi prisipažint, jos vaikais esą, ir tempiasi prie lenkiškos tėvynės. Pasidaro tikrai tragikomiškos painios, kurių be gero noro, turbūt, niekas ne išpainios, o geram norui esant, beveik ir atpainiot nebreikia.

Mes atsisakom nuo garbės vartojimo dvejojo vardo, tiesiog už absurdą pripažįstam pasivadšinimą savęs dvejoju vardu. Pp. Litwin'ai su mumis nesutinka ir klykia apie geradėjystes, civilizacijas, istorijas, niekystę,

parsivadimą maskoliams, vokiečiams ir tt. P. Litwin'as, geisdamas kun. Ambr. (ir mus kartu su juo) pamokint, juog lietuvišką tautą ne tik galima, bet ir reikia vadint lenkiška tauta, pakiša pavyzdį. kad „reikia sakyti: Lydos parapija, nors joje yra dešimts ar net daugiau visiškai kitaip vadinamų kaimų ir tt.“ Mes senei girdėję buvom ir vis dar girdim tokį prilyginimą, bet tiesiog iš jo juokiamės ir tvirtinam, kad toks prilyginimas greičiau pritinka prie Lenkijos, o ne prie Lietuvos. Pp. lenkomanams rodosi, kad Lietuva buvusioj lietuviškai-lenkiškoj respublikoj — tai vis tiek reiškia, ką kaimas parapijoj. Mes ant to atsakom, juog toks prilyginimas niekam nevertas. Pp. lenkomanai atsisako tai suprasti, nės tai girdi „naujosios laidos litvomanų“ kalboj, gal but jiems nesuprantamoj. Galiu pasakyt pp. lenkomanams, pantiėkinančiams Lietuvą, žodžiais, parašytais kalboj, jiems suprantamoj:

„Cudze chwalicie,
Swego nie znacie,
Samì nie wiecie,
Co posiadacie.“ (Jachowicz St.)

Tokių atsakymų mūsų lenkomanai ne nori suprasti; gal, supras kitoki paaikškinimą, ne anegdotišką. (Toliaus tęsis.)

Tėvynės varpai.

Vai aš parinkčiau žinių žinelių tris devynes saujales . . . . . jeigu but iškur. Skraidyti po margą svieta man nepritinka. Mus pačių gyvenimas teka labai siaura sriove — ne kiek sužvejosi žinių, ypač umai prireikėjus, o da ir tų pačių ne visas galima atvirai pasakoti. Kad ne palaiminta šiuo žygiu mada perstatyti pradžioje naujų metų raportą iš praėsiųjų, tai beveik neturėčiau ką rašyti.

Kuo-gi atsižymėjo perėjusieje metai? Sakyčiau, pirmių pirmiausiai svarstymu lietuviškos spaudos viešpatystės įtaise. Matydami tokį valdžios trusę ir turėdami po savo pusei mokslo vyrus, lietuviai pradėjo lyg tikėtis, kad iš to debesio nukris nors keletas gaivinančių lašų; net pradėta šnabzdėti apie laikraštį viduje . . . . . Kiek atgaivinančių lašų nukrito ant mus iš to didelio debesio, aš nepasakosiu, o nurodysiu tiktai valdžios dokumentą, kurio pradžia randame jau šiame „Varpo“ numeryje. Valdžia elgiasi su mumis dalyke lietuviškos spaudos lyg tas žydas, bederėdamas arklį ir taikydamosis žmogų apsukti. Bet nesiduokime susivilioti teip dideliu valdžios rupesčiu apie mus — dirbkime, dirbkime ir dirbkime, nės kiekvienas mūsų staptelėjimas, tai valdžios laimėjimas; diena mus apsilėidimo užtrankia išrišimą lietuviško klausymo ant ilgus sanvaitės.

Per sukakusius metus, apskritai, lietuviška dvasia pasiekė da tolesnius Lietuvos kampe- lius, tautiškas susipratimas įleido gilesnes šaknis, o tai per pagelbą lietuviškų raštų, nors su dideliu vargu, bet už tai su didesne garbe, aprupinančių tautiečius.

Dėl kratų pereitus metus galima priskirti prie gana ramių, o galima tikėtis, kad bus teip ir su šiais metais: nebus kada kratyti, nėra žandarai turės mokintis lietuviškos kalbos. Mat žandarų korpuso vadas įsakė augstukams ir žemukams butinai išsimokinti vietinės kalbos visuose viešpatystės pakraščiuose.

Generalgubernatorius Trockij pradžioje savo valdymo apdėrgė Lietuvos žemę, privarydamas prie galo/pastatymą Vilniuje paminklo Muravjevui-Korikui. Tas paminklas tai regimas ženklas Maskolijos garbinamų idealų, liudytojas jos nesvietiškos begėdystės, o mums primena mūsų neužmirštinas skriaudas ir galutinį paniekinimą. Lietuvi! kiek kart pamišai savo pareigas dėl tėvynės, dyrstelk ant to paminklo, o tuoj atsimirsi!

Iškilmę atidengimo to paminklo padidino Vilniaus vyskupas, kun. Zvierovič, ir pirmas sudaužė taurėmis su ministeriu Muravjev'u, išgyrusiu Koriko darbus. Patiems maskoliams buvo kaktu matyti katalikų bažnyčios didžiuną, pritariant tokiai šventei ir teip niekingai prisilaužant prie . . . korikų. Tokio niekingo pasielgimo negalima buvo tikėtis net nuo kun. Zvierovič'o. Neišpasakytai didelis papiktinimas visai dijecezijai, turint vyskupo rubuose teip žemos vertybės ypatą.

Praplatinimui Koriko garbės generalgubernatorius, Trockij, užmanė vietinius priemiesčių ir ulyčių vardus permainingi ant vardo Muravjev'o; bet Vilnius davė „sumuravinti“ tiktai pliacių, kur stovi paminklas. Jeigu Vilniaus satrapas nuoseklus žmogus, tai pirmųjų pirmiausiai tegul pavadina Muravjev'u save patį, nėra pravardė *Trockij* jug vietinė (nuo Troki = Trakai) ir tokiam smagiam maskolintojui Lietuvos nepritinka dėvėti.

Nors Varšava ne Lietuvoje, bet paskubinkime ten pasveikinti naujai pastatytą paminklą žmogui, kurio garbingas vardas amžinai surištas su yardu Lietuvos ir nuo kurio turime mokintis, kaip reikia Lietuva mylėti. Gruodžio 24 dieną p. m. atidengta paminklas Adomo Mickevyčiaus — to, kuris nuo Lietuvos lakštingalų išmoko giedoti ir tik apie Lietuvą giedojo, nors lenkiškais žodžiais; to, kuris priverstas Koriko pirmųjų apleisti Lietuvą, svetimoj šalyje, išsilgęs šaukė: „Lietuva! Mano tėvyne, tu kaip sveikata! Kaip tave reikia branginti, tas tiktai žino, kas tavęs neteko.“

Prūsų lietuviai laimėjo per rinkimus ir įtaikė savo kandidatą lietuvių į Vokietijos parlamentą. Laikraščiai tvirtina, buk ministeris Bosse leidęs lietuvišką kalbą į pradedamasias mokyklas išguldymui tikėjimo ir šėip kaipo atskirą mokslo dalyką.

Amerikos lietuviai, nors turi menkesnes ne kaip mes pajiegas, bet senėi mus pralenkė darbštumu ir pereitais metais nėkiek neapsileido: toliau išleidinėjo knygas, rupinosi apie lietuvių visuomenės reikalus ne tik vietinius, bet pasiekdami net europinius. Ant to apskrito pastovo pažymėtina kova dėl čekaginės Panamos, kurioje kanalu buvo prabaščiaus kišenius, akcioneriais — parapijonys, vyriausiu prokuratorium — „Lietuva“.

Dokumentas apie lotyniškas litaras lietuviškoje literaturoje.

Iš yvairių skyrių Mokslo Komiteto Ministerijos Apšvietimo.

Apie vartojimą lotyniškų litarų lietuviškoje literaturoje.

Miręs jau slavistas A. Hilferding metuose 1860—70 buvo smagiai perimtas užgimusios tarp nekurių slavų raštininkų svajonės — permainingi lotyniškas litaras ant „kirilicos“ arba „graždankos“. Panorėjo pasinaudoti iš kirilicos ir lietuviškoje kalboje, pakišo užmanymą stats-sekretoriui M. Miliutin'ui. Šis užmanymas didei patiko buvusiam tuomet Vilniaus general-gubernatoriui grafiui Muravjev'ui, kuriam tame laike ir Augustavo*) gubernija pavesta buvo: šiame užmanyme jis matė įrankį suturėjimui augančios tarp lietuvių lenkystės, o drauge ir įrankį susibroliavimui Lietuvių su Rusais. Metuose 1864 grafas Muravjev išleido paliepiamą, kad pradedamosiose mokyklose vartotų mokslavedžius, atspausčius rusiškoms litaromis, vietoj pirmiau vartojamų lotyniškai-lenkiškų litarų. Pasekėjas jo Kaufmann metuose 1865 minėtą paliepiamą patvirtino, pranešdams apie tai ministeriui vidaus dalykų st.-sekretoriui Valujev'ui. Šis paskutinis iš savo pusės išleido visiems gubernijų viršininkams sekantį paliepiamą: 1. užginti visiems turintiems typografijas išlaidinėti bent kokius raštus lietuviškoje ar žemaitiškoje tarmėse lotyniškai-lenkiškoms litaromis. 2. pasinaudoti iš visų paskirtų užveždėtojams tiesų prašalinimui pardavinėjimo arba platinimo šių išleidimų koku nors keliu. 3. apskelbti šį paliepiamą visiems turintiems typografijas, litografijas ir knygrėkėjams, o atsitikus peržengimui to paliepimo, konfiskuoti užgintus raštus.

*) Šiandien Suvalkų.

Metuose 1866, kuomet buvo kilusi šneka apie įvedimą lietuviškų mokslavedžių liaudinėse mokyklose Augustavo ir kitų esančių kaiminystėje gubernijų, stats-sekretorius Mičiutis išmėgdė Augščiausiąjį paliepimą, idant tolesniame laike visi valdžios išleidimai lietuviškose tarnėse būtų spaudinami vientik rusiškomis litaromis.

Tam tikros užveizdystės pradėjo spaudinti lietuviškas knygas rusiškomis litaromis ir platininti jas tarp lietuviškų ir žemaitiškų gyventojų (tarp Lietuvių ir Žemaičių.) Su gailėščių prisipažįstame, kad tas užmanymas pasirodė esąs be paramos ir atnešė visai nelaukiamus vaisius. Lietuviai ir Žemaičiai atsakė priiminėti atspausintas rusiškomis litaromis knygas, kurios tokiu budu gangreit visai neprasklido tarp žmonių. Apšviestiesnė Lietuvių dalis pradėjo griebtis už spaudinamų lotyniškoms litaromis knygų ir laikraščių, praplatinimui kurių tarp žmonių surengta užrubežiuose — Prusuose arba Amerikoje — tvirtai suorganizuotas išlaidinėjimas šių raštų lotyniškoms litaromis ir pristatymas jų per kontrabandą.

Paskutiniame laike, pagal nurodymą ministėrio finansų, Vitte, ta kontrabanda knygų smagiai pasididiniusi. Taipat patvirtino ir nuožemiausios atskaitos vietinių gubernatorių. Iš peržiūrėtos Jo Mylistos Imperatoriaus 28. spalnio 1897 m. nuožemiausios atskaitos Suvalkų gubernatoriaus apie padėjimą paskirtos jo valdymui gubernijos už 1896 m. užtėmijama, kad „iš pusės politiškos aiškiai priešingų Valdžiai atsitikimų perėjusiuose metuose nebuvę, bet tarp Lietuvių parubežiuose Prusų apsiireiškė gana didis išsiplatinimas atgabentų per kontrabandą lietuviškų raštų, atspausėtų lotyniškai-lenkiškoms litaromis, o tai knygų, brošiūrų, maldaknygių, kalendorių ir laikraščių, tarp kurių tai raštų randama straipsniai, priešingi Valdžios paliepimui, idant šiame krašte lietuviškiesie raštai būtų spaudinami ne lotyniškoms, bet rusiškoms litaromis. Prašalinimui minėtų raštų vietinė administracija, o teipo-gi žandarų įtasis ir priežiura prokuratoriaus — visi pagal savo galę stengėsi išrasti įrankį.“

Iš priežasties šios atskaitos Jo Imperatoriaus Didybės teikėsi užklausti, kas liko padaryta su spaudinimu rusiškoms litaromis lietuviškų knygų žmonėms.

Dėl šio užklauso, ministeris Apšvietimo susirašinėjo su kuratoriais Vilniaus ir Varšavos mokslinių apygardų, o ministėris Vidaus dalykų su general-gubernatoriais minėtų apygardų. Iš apturėtų dabar atsakymų apsiireiškė:

Kuratorius Vilniaus mokslinės apygardos savo pranešime 27. d. sausio 1898 m. po Nr. 981 apskatinėja apie budą veikimo, kurio nuo laiko 1864 m. buvo prisitūrėta išlaidinėjime lietuviškų ir žemaitiškų knygų rusiškoms litaromis. „Metuose 1864 paliepus grafiui Muravjev'ui iš ištekliaus, kuris buvo jam skiriamas sunaudojimui pagal savo nuožiūrą, tapo atspausintos lietuviška, žemaitiška ir žemaitiškai-rusiškos abecėlės. Ant tolesnio laiko visi rupesčiai platinimo pradedamosiose mokyklose knygų, o teipo-gi ir jų išlaidinėjimo rusiškoms litaromis, visi tapo uždėti ant įtasiso Viiniaus mokslinės apygardos. Apturėjus m. 1865 ant sykio 7000 rublių iš ištekliaus, paskirto sunaudojimui pagal nuožiūrą general-gubernatoriaus, veikiai išleista žemaitiškoje tarnėje 4 (keturios) knygelės, atspausintos rusiškoms litaromis. Metuose 1867 ir 1868 tapo atspausintos da kelios knygos iš paskirto krėdito padauginimui skaitliaus liaudinių šiame krašte mokyklų, o nuo m. 1865 iki 1872 kasmet išsilaidinėta žemaitiškai-rusiškas kalendorius už pinigus, kurie buvo skiriami ant apšvietimo šio krašto žmonių. Metuose 1875 buvo atspausinta lietuviams ir rusiškai „gramota“, kuri paskiau liko da perspaudinta m. 1878, 1882 ir 1893.

Metuose 1888 liko perguldytos žemaitiškai ir atspausintos rusiškoms litaromis tulos trumpos apysakėlės grafo Leono Tolstoj'aus. Ką su inicijatyva atskirų žmonių, kurie būtų panorėję užsiiminėti panašiais išlaidinėjimais, tai per visą laiką žinomas tik vienas tokio darbo bandymas: m. 1895 viena ypata buvo paketus išleisti lietuvišką kalendorių 1896 metams. Bet ar šis užmanymas sulaukė kokių nors vaisių, ar ne, tai apygardos įtasisai nėra žinoma.“

Toliaus Kuratorius išreiškia savo nuomonę, „kad lietuviškų ir žemaitiškos knygos, atspausdintos rusiškoms litaromis, rastų prasiplatinimą tarp žmonių, jeigu tik tokiam besiplatinimui neužkirstų kelio fanatiška neapykanta rymo-katalikiškos dvasiškijos, kuri, kaip išsitarė kuratorius, tiesiog įsako Lietuviams ir žemaičiams atspausintas rusiškoms litaromis lietuviškai-žemaitiškas knygas kišti į kuriamus kakalius (pečius), buk tai esą „nešvarus maskolių norai.“

Neveizint ant to, kad bandymai praplatinti minėtas knygas tarp žmonių sulaukė pilno nepasivedimo, kuratorius Vilniaus mokslinės apygardos išranda tęsimą tokio išlaidinėjimo lietuviškų ir žemaitiškų knygų vis-gi geistinu, nors ir pereinančiu vienas tik spēkas Vilniaus mokslinės apygardos, ir todėl, jam ding, būtų reikalinga, kad šiam siekiui liktų išmelstas ypatingas krėditas.

Vilniaus, Kauno ir Gardyno general-gubernatorius, general-adjutantas Trockij, laiške savo d. 20. kovo 1898 m. po Nr. 487 pas ministėri Vidaus dalykų liudyja, kad „platus prasklidimas paslapčiais takais užgintų skaitymui lietuviškų raštų, atspaudintų lenkiškais litaromis, liko išsauktas stipriai suaugusiu tarp Lietuvių ir Žemaičių reikalingumu knygų savo prigimtoje kalboje.“

Tarp gabenamų per kontrabandą knygų, daug yra, kaip sako general-adjutantas, priešingų rusiškai Valdžiai ir Pravoslavijai, ir besistengiančių parodyti, kad rusiška abėcėlė nor buti suvartojama raštuose vientik pertraukimui Lietuvių ir Žemaičių į Pravoslaviją.

„Per du nepilnus mėnesius, nuo laiko atvažiavimo general-adjutanto Trocki'o į Vilnių, jam buvo pranešta apie 32 atsitikimus sugavimo tarp ukininkų lietuviškų knygų, atspaudintų, kaip sako general-adjutantas, užrubežyje lenkiškais litaromis. Apkaltinti už tokį platinimą lieka nubausti administratyvišku budu, bet aš, sako general-adjutantas, esmi tvirtai persitikrines, kad si bausmė negali nustabdyti platinimo tarp žmonių panašių išleidimų ir jeigu ta bausmė, pagal priimtą jau tvarką, ir buvo ant kaltininkų uždėta, tai vien tik dėlto, kad žmonės žinotų, juog toki jų peržengimai nepasilieka be bausmės.“

Baigiant savo pranešimą, general-adjutantas Trockij pranaikinimui užrubežinių raštų rodyja energiskai užsiimti platinimu knygų, atspausių rusiškais litaromis, ir šiai savo užduočiai atlikti reikalauja nuo ministerio Vidaus dalykų assignuoti kasmetinį krėditą nuo 7—10 tukst. rublių. —

Prieglobėjas Varšavos mokslinės apygardos savo pranešime d. 9. rugpjūčio 1897 po Nr. 106 sekanciu budu ženklina padėjimą, kuris liko sutvertas dėl netikusio kelio „suvienyti“ lietuvis su rusais per pagelbą rusiškos abėcėlės: „vietiniai gyventojai atsisako pirkti išleistus Varšavos mokslinės apygardos mokslavedžius, nės jie ne lotyniškais, bet rusiškais litaromis buvo atspausiti, o drauge nustoja leidę vaikus į mokyklas, jeigu tik mokiniojai nesiliauja mokinė ant tų knygų. Buvo atsitikimai, juog tėvai apreikšdavo mokiniojai, kad jie visai nenorį pirkti atspausių rusiškais litaromis mokslavedžių ir prašą jo išmokininti vaikus jų tik rusiškai skaityti, lietuviškos-gi kalbos ir religijos mokinsę juos patys namieje. Viršininkas Suvalkų mokslinės direkcijos nurodo ant kunigų, kaip ant kurstytojų tarp žmonių tokio judėjimo, perkračinėjimas kurio dabar atidnotas priežiurai prokuratoriaus ir žandarų įtaisai. Iš tos priežasties buvo jau padaryta daugybė areštų. Savo pranešime Kuratorius Varšavos mokslinės

apygardos, p. Ligin d. 27. gegužio 1898 m. apsakinėja apie tai, kas buvo apygardos padaryta su spaudinimu lietuviškų knygų ir mokslavedžių rusiškais litaromis.

„Rupindamasi apie įvedimą rusiškų litarų tarp Lietuvių Suvalkų gubernijos, Varšavos mokslinės apygarda nuo m. 1865—1891 naudojosi tam siekini iš knygų, išleistų Vilniaus mokslinės apygardos. Tiktai paskiaus išsiaiškino, kad Vilniaus išleidimai Žemaičių tarmėje labai skiriasi nuo augštaičių tarmės, vartojamos tarp Lietuvių Suvalkų gubernijos.

Dienoje 23 lapkr. 1867 m. po Nr. 3831 Suvalkų gubernatorius kreipėsi prie kuratoriaus Varšavos mokslinės apygardos, nurodydams ant reikalingumo apginti ukininkus lietuviškose vietose nuo sulenkėjimo, ant ko buvęs tuomet kuratorius senatorius Vitte d. 8 spalnio 1867 m. po Nr. 8143 atsakė, „kad minėtam siekini jis išranda už naudingą ir reikalingą užginti pardavinėjimą lietuviškų mokslavedžių, atspausių lotyniškais litaromis.“ Tokiu budu ir žmonės ir mokyklos pasiliko ilgą laiką be jokių knygų: išleidimai lotyniškais litaromis liko užginti, o išleidimai rusiškais litaromis tapo žmonių atmesti. Šią paskutinę teisybę geriausiai patvirtina sekantieji skaitliniai: nuo m. 1891—96 nusprendimu Varšavos mokslinės apygardos buvo atspausios rusiškais litaromis 6 (šešios) knygos — mokslavedžiai ir maldaknygės — skaitlinje 30218 ekzemplorių. Iš tų knygų pabaigoje išėjusių 1897 m., neveizint ant to, juog jos buvo atspausios atsakančioje tarmėje, pasiliko neišparduota 21810 ekzemplorių; tokiu budu nuo m. 1891 prasklido tik 8408 ekzemploriai, tai mažiau, negu trečdalis atspausių visų ekzemplorių. O ką su mokslavedžiais religijai mokinti, tai jie sutiko stiprų atspyrį iš pusės mokiniojų religijos kunigų, kurie, negalima sakyti, kad be jokios paramos, nurodyja ne tik ant daug prileistų neaiškumų ir nepapildymų, bet stačiai ant tulų klaidų, visai priešingų dogmatams rymokatalikiškos bažnyčios.

Pagalios, lapkričio mėnesyje 1897 m. buvo išleistos lietuviškai rusiškais litaromis maldelės prieš ir pabaigus mokslą ir išlaidinėtos po mokyklas padalinimui mokintiniams lietuviškos kilmės be jokios užmokesties. Visi bandymai praplatinti apygardos išleistas knygas liko ir lieka dar perniek: knygos tos labai mažai tesiplatina, o pargabenimas užrubežinių raštų per kontrabandą eina vis didyn ir didyn.

Toliaus, iš pranešimo topat kuratoriaus d. 27 gegužio 1897 m. po Nr. 94 duodama suprasti, kad „sulenkavimas Lietuvių eina be paliovos iki šiandien, besiplatinant tarp Lie-

tuvių lenkiškoms knygoms ir laikraščiams. Vyriausiu veikėju tokio lenkavimo buvo rymokatalikiška dvasiškija, išauklėta ant idėjų lenkystės ir lenkiškoje tautiškoje dvasioje. Kiekvienas apšviestėnis lietuvis skaitė save už lenką ir kalbėjo vientik lenkiškai.

Po maišto 1863 m. Valdžia pradėjo kurstyti tarp Lietuvių tautišką susipratimą, įkalbinėdama jiems, juog esą ne Lenkai, tik Lietuviai. Bet prašalinimas lenkystės eina labai silpnai. Viena iš priežasčių tokio apgailėtino stovio — tai užgnimas spausti lietuviškas knygas lotyniškėmis litaromis. Šis uždraudimas, sako kuratorius, ant Lietuvių darė ir daro sunkiausią įspudį; jis tai ir išsukė reikalą gabenimo paslapčia, keliu kontrabandos maldaknygių ir kitų knygų, atspausių lotyniškėmis litaromis, tarp kurių tai knygų dažnai atsiranda ir knygos su priešinga Valdžiai pakraipa. Atspausas-gi knygas rusiškėmis litaromis mažai kas iš Lietuvių tepirko, o jeigu ir nupirko kas, tai vientik dėl akių, kad atsitikus namuose kratai liudytų šeimininko ištikimumą. Metuose 1883 Tilžėje pasirodė pirmas lietuviškas laikraštis „Aušra“, pavestas Rusijos Lietuviams. Šis laikraštis visokiū būdu stengėsi sukurstyti tautišką susipratimą tarp sulenkėjusių Lietuvių ir lenkėjimas apšviestėnio Lietuvių liuomo pradėjo mažintis. Toksai naujas judėjimas Lenkams smagiai nepatiko. Kuratorius priduria, kad drauge su atsiradimu pargabentų iš Prūsų ar Amerikos knygų ir laikraščių pasimazino ir sulenkėjimas tarp prastų žmonių. Ką apie naudą spaudinimo lietuviškų maldaknygių ir kitų knygų rusiškėmis litaromis, tai apie tai, buvęs Suvalkų mokslinės direkcijos viršininkas Nenadkevič teip išsitarė: su gailėsčiu jis turįs atvirai prisipažinti, kad spaudinimas tų knygų rusiškėmis litaromis ir persekiojimas lietuviškų knygų, atspausių lotyniškėmis litaromis, neatneša jokios naudos. Ir tikrai, atspausiti Apygardos mokslavedžiai buvo ar pardavinėjami, ar tiesiog dalinami mokintiniams. Kur-gi dingo tos knygos? Viename užkampyje vaikai „sukrovė iš jų aukas Dievui“, t. y. sudegino, kitame gyrėsi, juog ant gautų knygų popieros . . . ant švenčių išsikepę sau ragaiši. Tėvai mokintinių prašydavo mokintojų neplatinti šių mokslavedžių ir nemokinti ant jų vaikų; kiti-gi iš tėvų prašydavo ir visai vaikų nemokinti nė katekizmo, nė lietuviškos kalbos.

Toksai pasielgimas liko užtėmytas visose mokyklose lietuviškos apygardos. Ukininkai arba visai išsižadėdavo pirkti šias knygas, arba prisėjus jau nupirkti veikiai jas po nupirkimo degino. Dažniausiai-gi mokintojams, kaip jie prisipažįsta, priseidavo dykai išdavi-

nėti knygas ir paskiaus patiems už jas nešti pinigų pas „kaznačėjų“. Pagal sąprotavimą neapšviesto žmogaus, litaros ir tikėjimas neperskiriami. Lotyniškos litaros — tai pagal jo nuomonę katalikiškos, ir štai dėl ko jam teip brangios maldaknygės, atspausistos lotyniškėmis litaromis. Lietuviškas-gi knygas, atspausitas rusiškėmis litaromis, jis rokuoja už pravoslaviškas, ir todėl, jeigu kas įsako mokintis ant tų knygų, tai tame pagal jo nuomonę negalima nieko kito užtėmyti, kaip tik norą atversti Lietuvius į pravoslaviją. Tokiu būdu maldaknygėse, atspausiose rusiškėmis litaromis, žmonės užtėmyja užgavimą jų tikėjimo.

Buvęs viršininkas Suvalkų mokslinės direkcijos, Nenadkevič, šiame klausyme teip sumanus, turėjęs, kaip praneša Kuratorius Varšavos mokslinės apygardos, persitikrinti, kad persekiojimas lietuviškų maldaknygių ir mokslavedžių iki šiam laikui nepriėjo savo siekių ir vargiai kada priešė: Lietuviai, gyvenantieje Maskolijoje, nepriims rusiškos graždankos, lietuviškos maldaknygės ir mokslavedžiai, atspausiti rusiškėmis litaromis, niekados neigis prieglaudos tarp Lietuvių ir tiktai gailvįs skriejamą dabar per kunigus nenuoramą ir melagingą nuovoką, buk tai Valdžia, brukdama šiuos maskoliskus išleidimus į mokyklas, nor išvyti iš ten katalikystę.

Pasiremdams ant to visko, minėtas augščiaus viršininkas Suvalkų mokslinės direkcijos yra tos nuomonės, kad geriaus butų išmelsti atmainą Augščiausiai duoto paliepimo spausdinti visus valdžios išleidimus rusiškėmis litaromis ir sugražinti Lietuviams liuosybę spausdinti savo knygas ir laikraščius lotyniškėmis litaromis. Jeigu-gi dėkui kokiems nors viešpatystės siekiamis išrasta butų už reikalingą daiktą palikti šį Augščiausią paliepimą, tai butinai priseitų daug ko kito padirbti.

Visos privestos čion, šiame klausyme, žinios, duoda man, kaip sako Kuratorius Varšavos mokslinės apygardos, tvirtą nuomonę, juog reikalinga kuo greičiausiai energiskai užsiimti išleidimu knygų ir mokslavedžių skaitymui žmonėms augštaičių tarmėje, nės tik nenuoilsiu platinimu tų knygų yr galima užkirsti kelią neapstojančiam iki šiam laikui vartojimui priešingų rusiškai Valdžiai išleidimų, kurie ieseina Tilžėje arba Amerikoje. (Toliaus tęsis.)

Korespondencijos.

Tilžė. Pabaigoje pereinų metų paleido vokiški laikraščiai garsą, buk Kultaus Ministeris, Dr. Bosse, išleides paliepimą, pagal kurį lietuvių vaikai busę mokyklose lietuviš-

kai pamokinami. Apie tai nugirdę lietuviai labai nudžingo, bet jų džiaugsmas pavirto į nieką, nės likosi viskas po senovei. Dėlko vokiški laikraščiai tokį garsą apie tą paliepiamą ir lietuvius išplatino, sunku yra sprasti. Sakoma, buk nuraminimui lietuvių, nės paskutiniuose metuose Prūsų lietuviai labai sudėjo ir prie skyrimo deputatų, išrinko sau lietuvišką deputatą. Tas išrinkimas atkreipė visų akis ant lietuvių, o kad jie labiausiai prašė lietuviško mokslo mokyklose, tai pradėjo skelbti, kad valdžia įvelisenti tą prašymą, idant tik lietuviai nutiltų. Tiesa, šiandien jau šian ir ten mokintojai užprašo lietuvių vaikus, atsigabenti lietuviškų knygų į mokyklą; ar tas yra valdžios paliepta, apie tai nēr tvirtos žinios. Jeigu valdžia ir ištikro palieptų mokyklose lietuvių vaikus lietuviškai mokinti, tai ji ir tur paliepti lietuviškų knygų atspausti, kurios yra vartojamos mokyklose mokintinių, o apie tai nieko ne girdėti. Berods Prusuose yra spaudos linosybė, ale kaslink knygų, vartojamų mokyklose, apie tas tur vyriausią žodį valdžia ir konsistorija. Praėjusiuose metuose apkeliavo Kultaus Ministeris, Dr. Bosse, Prūsų Lietuvą ir keliose mokyklose buvo vaikai lietuviškai klausinėjami. Pons Kultaus Ministeris išsitaręs, kad jis užtars už lietuvišką mokslą mokyklose ir pažadėjo lietuvišką seminariją įsteigti. Nēr abejonės, jei lietuviai vis krutės ir neatleis valdžią dėl lietuviško mokslo prašyti, gal valdžią su konsistorija ir atmainys tuos visatinius, Kultaus Ministerio Falkio metuose 1873 išleistus padavadyjimus. Žodžiu sakant, kol valdžia neatmainys išleituosius 1873 metuose padavadyjimus, tol lietuviai nieko gero nesulauks, bet kaip ikišiol, teip ir toliaus bus jų vaikai varginami mokyklose su vokišku mokslu. —

12 šio mėn. (vasario) šventė draugystė „Byrutė“ su pagalba lietuviškų giedorių savo žieminę šventę su koncertu, giedojimu ir tēatru, ant kurios apie tukstantis svečių buvo susirinkę. Šventė išpuolė labai gražiai ir visi pribuvusieji gyre. Tēatras buvo trumpas, iš vieno akto ir 3 scenų. Sens dainius (se-noji Lietuva), garsus dainorius, nusimines dėl sunykimo balso, kuriuomi jaunystėje aidą pakeldavo visame Panemunyje, ir nežino kam palikti savo kankles (savo dainas). Jo pati ramina jį ir ragina nenusiminti, nės dar jo balsas aiškus, dar lakštingala čiulba jam giedant; tik jis pats jau pasenęs, jau ne-matąs. O dar jam pareišęs ir paveldėtojas teip namų kaip ir kanklių, butent Valdutis, jaunikis jo dukters Jaunutės, kurs į svietą išėjęs žmones matyti ir vyrų pastoti. Senis dainius nenori duoti linksmintis, kadangi an

18

jau per ilgai užsilaikęs. Jis rupinasi savo dukterei įsteigti draugą, kurio rankose matydams ramiai mirt galėtų. Ale Jaunutė pasi- liekti vierna savo jaunikiui, ji prašo tėvo, nors da kelias dienas palaukti; nės jos jau- nikis tikrai sugrįšęs. Tėvas duodasi persi- melsti ir atsako kaimyno sunui, kurs Jaunutę už patią imti norėjo. Tėvas atsistoja nuo suoloelio prie namų ir įeina į vidų, o Jaunutė ima jo kankles ir dainuoja:

Jug da vis žiba plieninės stygos,
Tėvelio akys tiktai aptemo.
Dar jis pareis, Valdutis mano.
Dar vis jo lauksiu, dar vis jo lauksiu.
Atves laumelės ji man namon;
Barzdukai žibįs kur jam reiks žengti.
O tai pareis jis man namon,
Jis man namon, jis man namon!

Tuo tarpu yra kaimyno Ermonas išlydėtas ir motina išeina pro duris dukterį į namus vadinti, kadan-gi jau migla kyla ir medžiai aštriau kvepia, ji todėl užmigsenti. Ale Jau- nutė linksminas iš to, kad užmigt ir sapnuot galesenti, kaip laumės verpia, siuva, kaip au- dimą plauna ir karlukai jos jaunikį lydi. Motina palieka ją ant pievutės, kur ji vėl dainuoja:

Kur lapeliai šnabžda,
Kur krumeliai krutinas,
Vis tik girdžiu, vis tik skamba:
Jis pareis, pareis!
O tai lauksiu, lauksiu,
Sėdint ant suoloelio šio,
Lauksiu bundant, lauksiu miegant,
Kol pareis, pareis!

Teip begiedant užkilsta migla, mergaitė sėda ant suoloelio ir užmiega. Tai sublizga šviesa kelis sykius, galiausiai pasirodo trys laumės, baltai rėdytos, verpiančios. Šviesa išnyksta, o kaip vėl sušvinta, trys laumės plauna, potam vėl siuva. Barzdai išlenda iš uolos ir miegančią pamatę iš visų šalių ap- žiuri ir visokias klastas taiso. Tai vėl pasi- rodo anos laumės ir linguodamos dainuoja:

Sapnas mūsų gyvastis,
Sapnas ir buvimas,
Sapnas ir darbavimas,
Viskas bovijimas
Viskas tik mums žaislas
Vis žmonių geidimas.
Laimė siuntė mus žemyn
Gyvastį jiems grožinti.
Miegančią mergaitę čion
Kvietkoms apbarstyti,
Kad pabus, kvietkelės
Linksmos bus mislelės.
Tavo jaunikis veik pareis,
Jau jį parlydėjom;
Vėl krumeliai aiškiau uš.
Veik skambės giružė
Giedant jam laigosim,
Atgarsis jo busim.

Jos nutilsta ir išnyksta, kad veik po to su kruzeliais ant pečių pro miegančią eit, prie kiekvieno pasakoja, ką nešanti. Teip parlydi jos Valdutį namon, o vos yra Jau-

nutė pabudusi ir išpažinusi, kad tai tik sapnas, kaip jau ir Valdutis (jaunoji Lietuva) barzdukų lydymas namon pareina, marčios užmirštasias tėvo kankles (senas lietuvių dainas) atranda ir joms iš naujo garsiai paskambėti duoda:

Namie, namie, namie!
Girdėkit jus krumeliai,
Girdėkit jus medeliai,
Girdėkit daubos ir kalneliai,
Girdėk ir Nemuno srovė.
Girdėkit bangos ir bangelės
Ir užkite linksmai
Griausmu ir-gi rykavimu
Man mielą sveikinimą,
Sirdingą sveikinimą.
Iš girių kelkis, atgarsiai!
Aš budinu tave aidė!
Augštyl kilk iš daubų, kalnų,
Kur mano balsas nenutenka,
Gražiausioju skambėjimu:
Aš tavo, miela Lietuva!

Senasis dainius išgirsta kankles, jo dukte balsą savo jauniki, abu bėga Valdučiui priešais, Jaunutė apsikabina jį — dainius yra radęs savo kanklės paveldėtoją, jaunieje lietuvių dainuoja senųjų dainas. — Lošimas išpuolė labai gražiai, teip kad lošikai ir giedoriai užpelnė didelę garbę netik tarp lietuvių, bet ir svetimsalių. L.

Peterburgas. Išvakariui Naujų metų „Lietuvių Labdaringa Draugystė“ expromtu įtaisė teatrą ir vakarą su sokiais tam tyčia darbininkams; pastatyta buvo antrąsyk „Amerika pirtyje“ buvo užmanyta perskaityti „Anykščių šilelį“, bet tai neįvyko. Klausytojų susirinko apščiai; galima sakyti lietuviško gaivalo, ypač darbininkų, buvo daugiau, ne kaip visuomet. Iš artistų primjisme — p. Januš. (Faibėikas), Anton. (Bekampis) ir Vink. (Vincas), kurie pagirtinai išpildė savo dalį. Galutinai, iš pinigiskos pusės vakaras silpnai te nusidavė: gryno pelno — 18 rub. Nenusisekimas vakaro surištą su vaidais tarp labdarių ir studentų; nuskriausti studentai prasišalino ir neprisidėjo prie vakaro, o kiek gali padaryti studentai aišku iš to, juog studentų vakaras davė apie 500 gryno pelno.

— Pasirodė trumpa litografuota lietuviška gramatikėlė, parengta pagal „Varpo“ rašybą; nors tai nedidelis veikalas, vienok būtų naudinga turėti jį kiekvienam lietuviui dėka jo praktiškumui. Prekė 50 kap.

— Iš laikraščių patyriau juog Rygos latvių teatre buvo pastatyta išguldita latviškai „Amerika pirtyje“ ir buk turėjusi gerą pasisekimą.

— Rusiški laikraščiai praneša, juog valščiai nekurių paviečių Kauno gubernijos nutarė reikalauti nuo valdžios grąžinimo lietuviško spaudos ir tuos nutarimus išsiuntė Kauno gubernatoriui Suchodolski'ui, paaiškindami, kad

tik spauda tegali jiems padėti — išspainioti iš dabartinių vargų, pagerinti ukę ir tt.

Ne studentas.

Atsišaukimas.

Lietuviška literatura ir laikraštystė tobulinasi visai ypatingose sąlygose. Niekur ant visos pasaulės nėra kitos šalies kaip Lietuva, kur kiekviena knygelė, kiekvienas raštas atspausstas prigimtoje tėvyniškoje kalboje laikomas už daiktą aštriai uždraustą, kur kiekvienas skaitantis panašią knygele, kad ir nekalčiausias įtalpos yra baisiai persekinėjamas caro činovnikų.

Iš tos priežasties lietuviška literatura, o ypač laikraštystė užsitarnauja visatinę atidą ir gali būti vienu iš akyvų dalykų ant Paryžiaus parodos 1900 m. Mums lietuviams išstatymas mūsų literatūros Paryžiuje, kur suvažiuos visos svietas, turės ir tą svarbią vertę, kad aiškiai parodys, juog barbariški mūsų skriaudikai, tie caro bašibuzukai-činovnikai — tačiausgi neišsigali mus sugniaužti ir sutrinti kaipo atskirą tautą, neišsigali išnaikinti mūsų kalbos, tikėjimo, literatūros ir tt.

Metimas caro valdžiai akyveizdoje visos svieto teip skaistaus argumento mūsų gyvybės gali būti kuoveikiausiu įrankiu užkariavimui sau spaudos, jeigu įstengsime sunaudoti tą faktą, vesdami smagią agitaciją įtekinguose europėjiskuose laikraščiuose. Apart tos tiesios naudos surinkimas ant Paryžiaus parodos visų lietuviškų atspaudimų turėtų dar ir kitą naudą, minėtinai, užsibaigus parodai, galima bus visą tą „lietuvišką skyrių“ apversti ant rimto pamato lietuviškai tautiškai biblijotekai.

Kadangi Draugystė Ivinsko nieko pozityviško savo siekyje nepadare arba neįstengė padaryti; kadangi iki parodai belieka tik 1½ metų laiko; iš tos tai priežasties susitvėrė komitetas, kurs nusprendė pajudinti tą seną klausymą, atgaivinti jį ir iš visų pajiegių pasirupinti apie jo įkunyjimą. Jeigu Draugystė Ivinsko, arba seniau susitvėręs tam siekiui koks komitetas jau iširo, tai mes apsiimame arba, kaip inicijatoriai, visai paimti į savo rankas, arba tik gyvai tarpininkauti visame procese įkunyjimo minėto užmanymo.*)

Suprantama, kad anė pavienios ypatų spēkos, anė spēkos kelių draugysčių neįstengtų atlikti teip didžio veikalo, kuris patrauks maž-daug apie porą tukstančių frankų kašto. Tik keliu kolektyviško truso ir aukavimo bus galima tą užmanymą įvykdinti.

*) Gerai būtų, kad Ivinsko D-stė susitartų su Komitetu ir sutarimo pasekmes apgarsintų. Red.

Taigi, Tautiečiai, gyvenantieji Lietuvoje, Amerikoje ir kitose szalise, kuriems brangus reikalai numylėtos mūsų Lietuvos, kurie su-prantate svarbumą užmanymo, kviečiame vis-us į darbą, tai yra: kiek kas išsigali pa-aukauti pinigų ir siuntinėti visokių lietuviš-kus atspaudimus. Mes iš savo pusės nepasi-gailėsime savo jaunos, karštos energijos. Lietuviai, bukim vyrais ir atlikim sandoroje nors vieną puikų darbą!

Komitetas.

Adresas pinigams, laiškamis ir visokiems lietuviškiems atspaudimams:

Mr. Otto Lang, (Kom. parodai)
Hegibachstrasse Nr. 22
Zürich, Suisse.

(Meldžiamė visų lietuviškų laikraščių at-kartoti šį atsišaukimą.)

Konkursas.

Pastatymas Korikui stovylos Vilniuje, Lietuvos širdyje, tai nauja didė skriauda mus, kurioji prisideda prie tukstančio kitų. Jis da kartą primena mums, ko mes galime laukti nuo maskolių valdžios. Pašvęskime-gi ir mes Korikui paminklą; apskelbkime po visus Lie-tuvos kampus to kraugerio darbus, išaiškin-kime siekius dabartinės valdžios ir išplatinkime tą raštą po visą Lietuvą.

Lietuvių burelis garsina konkursą parašymui populiariškos lietuviškos knygelės apie Muravjovą. Sąlygos konkurso tokios:

I. Knygelė turi būti parašyta populiariš-kai, kad būtų kiekvienam prieinama.

II. Faktai, apie kuriuos bus rašyta, turi būti teisingi (galima pažymėti, kad M. rupi-nos apie pagerinimą medegiško buvio uki-ninkų, tiktai reikia paaiškinti, dėlko jis teip darė).

III. Knygelė privalo turėti agitatorišką tendenciją prieš dabartinę maskolių valdžią. Autorius turi stovėti ant pamato vien politi-kos ir patrijotizmo, idant daugiau žmonių pritrauktų prie platinimo knygelės. (Reikia nurodyti bjaurų pasielgimą vyskupo Zvierav-yčiaus, pagarbinusio atidengimą paminklo Muravjovo).

IV. Rankraščiai reikia siųsti į Redakciją „Varpo“ iki 15./XI. 1899 m.

V. Autorius geriausios knygelės gauna 50 (penkesdešimts) rublių.

VI. Apie konkurso pasekmes ir apie at-spaudimą knygelės bus apgarsinta.

VII. Pinigai autoriui sudėta Redakcijoje „Varpo“.

Prasome kitus lietuviškus laikraščius per-spausdinti mūsų atsišaukimą. P. L. S. R.

20

Atsakymai.

„Tėvynės Sargui“ Negalėdami sunaudoti pri-siūstus sukaktuvinius straipsnius, gražiname su pa-dėkavojimu.

Šiaulėniškiui. Tamistai buvo atsakyta savo laiku. „Arakso ašaros“ tiks.

Pagaikščiui. 30 rublių gavome. Atspaudinimas „Geležinkelių“ 2000 egz. kaštuos 65 rublius. Už pa-vedimą „Varpui“ ir „Ukininkui“ viso uždarbio iš „Bičių“ širdingai dėkavojame.

Apgarsinimai.

„Lietuva“

nedėlinis laikraštis.

Išaina Chicagoje kas subata. „Lietuva“ kaštuoja ant metų 3 dol. Kas abu doliarus užsimoka iš viršaus, gauna knygelę, už 50 c., dovanų. Kas užsimoka 1 dol., gauna kny-gelę už 25 c. Knygelę gali sau išsirinkti iš mūsų katalogo kas kokią nori, kad tik ne-brangesnę per 50 c. o prisiūsime dykai.

Adresas:

A. Olszewskis,

924 33rd Sub-Sta. Nr. 60. CHICAGO ILL.

„Vienybė Lietuvniškų“.

Literaturos, mokslo ir politikos nedėlinis laikraštis. „Vienybė“ išaina kas seređa. Kaštuoja ant metų Amerikojo 2 dol., į už-marę 3 dol.

Adresas: **J. J. Pauksztys & Co.,**
224 & 226 East. Main Str. Plymouth,
Luzerne Co. Pa.

KANKLĖS.

Lietuviškos dainos keturiems balsams

(vyriškiems) sutaisytos.

Parupino Dr. V. Kudirka.

Dalis II.

Tilžėje 1899. Išleido P. Mikolainis.

Piningus ir laiškus į Varpo (ir Uki-ninko) redakciją siunčiant, reikia šitoksai adresas padėti:

Hrn. J. Lapinas, Tilsit (Ostpr.)

Turiny.

Vardan teisybės. — Vėlinės. — Paslaptinis ma-skolių valdžios dokumentas. — Paveikslai. — Atsi-liepimas. — Tėvynės varpai. — Dokumentas apie lotyniškas litaras lietuviškoje literaturoje. — Kore-spondencijos: Tilžė. Peterburgas. — Atsišaukimas. Konkursas. — Atsakymai — Apgarsinimai.